

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

EYLÜL 1971

SAYI 87

CİLT : 15

350 KURUŞ

TÜRLON

Türk Nylon 6 ipliği

SİFAŞ

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI

A. Ş.

MERKEZİ : Bursa — Sanayi Bölgesi

Telefon: 33 12 — 26 44

BÜRO : Bursa — Atatürk Caddesi, Ticaret Bankası, İş Han Kat 1
Tlf: 44 89

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar Çarşısı
No. 3501 — 3502 Telefon: 22 35 73 — 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	750,— TL.
İç sahife	500,— TL.
Arka kapak içi	750,— TL.
Arka kapak	1000,— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İçtimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

CİLT : XIV
EYLÜL 1971
SAYI : 87

Fiatı : 3.5 T. L.
Yıllık : 42-6 Aylık : 21 TL.

YAZI HEYETİ İSTANBUL

MUAMMER BAŞOĞLU
NİHAT BATUR
İLKER BİRDAL
NATİK BUDA
FARUK ÇEHRELİ
MEHMET EMANET
ZEKİ ERGİNSU
ŞEMSEDDİN GÜLER
Prof. Dr. MÜKERREM HİÇ
EROL OKUYAN
ORHAN SOFUOĞLU
REŞAT UMUR
RIDVAN YÜKSELEN
ANKARA
ORHAN BULDAÇ
NACI SARIEYYÜBOĞLU
SEZER SUNGUR

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : ZEKİ ERGİNSU

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. Plânlama nedir, faydaları
ve Türkiye'de plânlama Server ŞENGÜN
8. Ekonomik Durum Nihat BATUR
12. Değer artışı ve Emlâk
Vergilerinin tesirleri Fahrettin AYAZ
32. Tüketicinin bazı mamulleri
almasındaki psikolojik etkenler S. Nihat GÜVENAL
37. Şehirlerimizin ekonomik bünyeleri
üzerinde üç araştırma Orhan ERDENEN

Derginin Sesi !.

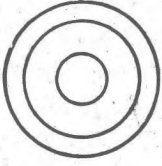
Sevgili ve Değerli Okuyucularımız,

10 Ağustos 1971 tarihinde Türk Lirasının devalüe edilişi ekonomimizi her bakımdan etkilemiş; henüz üzerinden bir yıl geçmiş olmasına rağmen paramızın değerinde bir istikrar sağlanamamıştır. Bunun türlü nedenlerinin başında dünya para bunalımını göstermek yerinde olur, kanısındayız!... Dolar - Mark - Frank savaşına, şimdi Yen'de katılarak doların dünya üzerinde emsal tek para olma fonksiyonunu sarsarken, Türk parasının bundan mu-tazarrır olmaması imkânsızdı!.. Nitekim, Mayıs ayı içinde, Türk Parasının, Marka nisbeti devalüasyondan sonra, yeniden ayarlanmasına rağmen, 3 ay gibi kısa bir süre sonra bugün tekrar bir ayarlama yapılmasına ihtiyaç duyul-muştur.

Ülkemiz Nisan başından beri siyasi ve idari reformları gerçekleştirme çabası içinde, kalkınmayı rayına oturtmaya çalışmaktadır. Bu arada dünyayı etkileyen bir para bunalımı karşısında, hele daha bir yıl önce devalüasyona müracaat etmiş Ülkemizin çok ciddi tedbirler alması şarttır. İthalatta ve ih-racatta yapılan ön fiat kontrolleri ihraç mamûllerine uygulanacak taban fiat-ları, ihracatta prim veya vergi iadeleri gibi sistemleri; bugün ekonomimizin içinde bulunduğu dar boğazdan acaba biz selâmete çıkarabilecek midir?..

Piyasadaki durgunluğun nedenleri; enflasyonist gidişin önlenmesi; yeni bir devalüasyon temayülünün olup olmadığı ve bunun şartlarının mevcudiyet-i, biz İktisatçıların gerek Cemiyet gerekse Dergi olarak inceleyip işleyece-ğimiz bu yılki konularımızı... Evet, değerli okuyucularımız bu yıl düzenleye-ceğimiz açık oturumlarda ana konularımız bu mevzulardan seçileceği gibi dergide değerli yazarlarımızca da bu konular eleştirilecek Türk Ulusu aydın-latılacaktır.

Sevgi ve Saygılarımızla
İKTİSAT DERGİSİ

Plânlama nedir, faydaları ve Türkiye’de plânlama

Server ŞENGÜN

Ülkeler yıllardan beri süregelen bir kalkınma savaşı içinde bulunmaktadırlar. Tarihin her devrinde bu mücadeleden başarıyla çıkmak isteyen milletler olmuş, fakat bunlardan bir kısmı hedeflerine ulaşırken, bir kısmı da başarısız bir yol sonunda geri kalmışlığın damgasını yemekten kurtulamamıştır.

Bilhassa Batı-Doğu ayırımıyla ekonomik yükselişler çizgisini meydana getiren milletler topluluğu, kalkınma mücadelesinde büyük farklar gösteren iki noktaya gelmiş bulunmaktadırlar. Hemen belirtmek gerekir ki, Japonya, Doğu içinde istisnai bir grafikte, batı ayarında, bazı noktalardan bakıldığında Batı’dan da ileri bir merhaleye gelmiş-

tir. Bu sebeple Batı-Doğu tabirinde Japonya’ya bir istisna tanımak gerekmektedir. Aynı şekilde Batı tabiriyle Avrupa’yı kasteddiğimizizi ve A.B.D.’nin büyük gelişmişliği ile, Afrika ve dünyanın diğer bölgelerinde sayısız denecek kadar çok gelişmemiş ülkelerin bulunduğunu, bu yüzden de Doğu-Batı sözünün sadece ulaşılmış bir deyim olduğuna dikkati çekmek isteriz.

Tekrar, kalkınma konusuna dönerek, kalkınmada yıllardan beri süregelenekte olan çabaların seyrini ve bu çabalara hakim olan görüşleri inceleyelim.

Yukarda da belirttiğimiz gibi, ülkeler içinde kalkınmayı ilk önce gerçekleştirebilenler daha çok Batı

memleketleri olmuştur. Batı devletleri, buna, mevcut bir takım avantajlı durumlarının neticesi ulaşmışlardır. İşgücünün bolluğu, kullanılmaya hazır sonsuz kaynakların mevcudiyeti, buluşların birbirini takip etmesi, ekonomiye yön verecek kabiliyette liderlerin çok daha fazla oluşu, ulaştırma imkânlarının bolluğu, teknik gelişmeler ve hepsinden önemlisi, siyasi bakımdan güçlü Batı ülkelerinin dünyanın çeşitli bölgelerinde sahip olduğu sömürülecek bölge ve insanların varlığı, Batı devletlerinin gelişmede öncelik sağlamasını neticelendirmiştir.

PLÂN FİKRİNİN DOĞUŞU

Batı'daki artan gelişme hızına karşılık, Doğu, bütün çabasına rağmen Batı'ya yetişemiyor, dünyanın çeşitli bölgelerinde geri kalmışlıktan kurtulmaya çalışan milletler, bir türlü kendilerine ileri bir ekonomik seviye temin edemiyorlardı. Zaman, ileri memleketlerle, geri kalmış ülkeleri birbirine yaklaştırmak şöyle dursun, bilâkis bu ülkeler arasındaki uçurumu arttırıyordu. Batı'nın geliştiği zamanların şartları daha sonra ortadan kalktığından, Doğu ülkeleri ve iktisaden zayıf öteki devletler, Batı'nın kalkınma yöntemlerini uygulamak şans ve imkânlarına da sahip olamıyor-

lardı. İşte bu sebeplerle, az gelişmiş ülkeler için, Batı'yı takip etmek değil, yeni bir yol bulmak şart oluyordu; ve gelişen iktisat ilmi «Plânlama» fikrini, bu gelişmemiş ülkelere can kurtaran simidi gibi sunuyordu...

Muayyen bir devre zarfında, muayyen bir neticeye ulaşabilmek için, takip edilmesi gerekli bütün yol ve hareket tarzlarının, belli organlar tarafından tesbit edilmesi anlamına gelen plânlama, rejimin şekli ne olursa olsun her yerde devletin yapacağı ve yaptığı bir iş tir. Ancak devletin plân uygulamasındaki rolü ve öteki müesseselerle işbirliği derecesi, yine de hakim rejime göre değişmektedir.

PLÂNLAMANIN FAYDASI VE KARŞILAŞILAN BAZI GÜÇLÜKLER

Geri kalmış ülkelerin hızlı bir kalkınmayı başarması için şart olan plânlama, gerçekten faydalı ve vazgeçilmez bir çıkış yoludur. Sadece kalkınmayı sağlamakla kalmayıp, kalkınmayı dengeli ve sosyal adalete uygun şekilde gerçekleştirmek ancak plânlama ile mümkündür. Milletlerin sosyal, kültürel, ekonomik yükselişi, bunları sağlayacak imkân ve kaynakların, heba edilmeden en aklı, en biçimli olarak kullanılmasına bağlıdır. Az geliş-

miş olmakla ters orantılı bulunan ulaşılması gerekli hedeflerin fazlalığı sebebiyle çok önemli bir konuyu teşkil eden ihtiyaçları karşılama ve kaynakların bu hitiyaçlara göre tahsisi de ancak plânın başaracağı iştir. Hele, dengeli ve sosyal adalete uygun sözüyle ifade edilmek istenen bölgeler arasındaki gelişmeyi dağıtmak ve yaymak meselesi, önemi hiçbir zaman inkâr edilemeyecek problemdir. Bunu da sağlayacak tek unsur yine plândır.

Faydası bu derece açık olan plânın tesbiti, şekli ve tatbiki meselesine gelince, bunun, ülkelerin siyasi rejimleriyle ekonomik ve sosyal bünyelerine göre değişebileceğini söylemek zor olmayacaktır. Sosyalist veya komünist bir düzendeki plân anlayışıyla, demokratik bir düzendeki plân anlayış ve işleyiş arasında farkların bulunması olağandır. Biz burada, bu farkların neler olabileceğini ve plânın hangi düzenlerde başarıya daha kolaylıkla ulaşabileceğini münakaşa etmeden, bizim için önemli olması bakımından, demokratik düzendeki plânlamaya kısaca değinmek istiyoruz.

Demokratik bir ortamda plânlama, hiç şüphesiz ki demokrasinin gereği ve demokrasi anlamına uygun düşecek şekilde yapılmalıdır. Demokraside karar verme duru-

mundakiler, bizzat halkın temsilcileri olduğundan, siyasi iktidarı teşkil edenlerin plânlaması, halkın isteklerine göre ayarlanacaktır. Her an için halkın denetimi altında bulunan iktidarların, plânlamayı açık bir şekilde ve tamamen halka yarayacak biçimde tesbit etme zorunluğu, demokratik düzendeki plânlamanın hiçbir zaman muayyen bir zümrenin çıkarlarına hizmet edememesi gibi olumlu bir neticeyi doğuracaktır. Ancak, burada bir noktaya önemle dokunmak gerekecektir ki, o nokta da, plânlamanın karşılaşılabileceği en ciddi güçlüğü teşkil etmektedir:

Bilindiği gibi uzun bir devreyi içine alan plân, hazırlanışı sırasındaki şartlara göre saptanmakta hiç değilse, o sıralardaki şartlar, plâna büyük etkide bulunmaktadır. Bilhassa siyasi iktidarların tutum ve politik davranışları, görüşleri, ekonomik değerlendirmedeki temâyülleri plânlara biçim vermekte fakat, plânlamanın hedeflerine varılmadan meydana gelen siyasi değişiklikler, plânlarda da değişiklikler yapmayı gerektirmekte, değişiklik yapılmasa bile ilk düşünülen gelişmeden ayrılmalari neticelendirebilmektedir. Meselâ bizde olduğu gibi, önceki iktidarın toprak reformuna karşı çıkması yanında, şimdiki iktidarın toprak reformuna kurtarıcı gözüyle sarılma-

sı, plânın düşünölen kalıplarla yürümesini değıştiren önemli faktördür. İşte, buna benzer görüş ayrılıkları sebebiyle köklü değışikliklere gidilmesinin, plân seyrini bozması, plânın önceden tesbit edilen hedefe ulaşması için belli yolları takip edeceği esas prensibine ters düşmektedir.

Bu arada şunu da belirtmek gerekir ki, kalkınma için şart koşulan plânlamanın, mutlaka başarıya ulaşması gerekecek diye bir şey yoktur. Plân her ne kadar belli hedeflere varabilmenin ilk yoluysa da, bir çok etkenler, plânlamanın tesbit ettiği noktalara ulaşmayı engelleyebilecektir. Kuraklık, depremler, sel ve yangın felâketleri gibi.

TÜRKİYEDE PLÂNLAMA ÇALIŞMALARI

Türkiyemiz, bu kadar az gelişmişliğine rağmen, plân fikrini ilk uygulayan, fakat başarılı olmayan ölkelerden biridir. 1933 ve 1938 yıllarında tatbik edilmesine çalışılan beşer yıllık sanayi plânları ve 1947 yılındaki beş yıllık «Türkiye iktisadi kalkınma plânı» içinden sadece iki gayesine erişebilmiştir. Bunlardan sonra uzun müddet plân fikrini benimseyen iktidarlar görölmüş, fakat 1960 devrimiyle plânın faydasına

inanımlar çoğalmıştır. Nihayet 30 Eylül 1960 da kurulan Devlet Plânlama Teşkilâtı ile plânlı kalkınma devresine tam olarak girilmiş bulunmaktadır.

Demokrasi içinde plânlı kalkınmayı hedef alan 30 Eylül 1960 kanunu, Devlet Plânlama Teşkilâtının görevlerini şöyle sıralamıştır:

1 — Memleketin doğal, sosyal ve ekonomik bütün kaynaklarını tesbit ederek, izlenecek ekonomik ve sosyal politikayı tesbitte hükûmete yardımcı olmak.

2 — Muhtelif bakanlıkların ekonomik politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde koordinasyonu temin etmek için tavsiyelerde bulunmak ve bu hususlarda müşavirlik yapmak.

3 — Hükümetçe kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vadeli plânları hazırlamak.

4 — Plânların başarı ile uygulanabilmesi için ilgili daire ve müesseselerle mahalli idarelerin kuruluş ve işleyişlerinin düzeltilmesi hususunda tavsiyelerde bulunmak.

5 — Plânın uygulanışını takip etmek, değerlendirmek ve gerektiği hallerde plânda değışiklikler yapmak.

6 — Özel sektörün faaliyetlerini plânın hedef ve gayelerine uy-

gun bir şekilde teşvik ve tanzim edecek tedbirleri tavsiye etmek.

İşte bu prensiplerin ışığı altında 1962 yılından itibaren plânlı kalkınma devresine giren Türkiye, plânlama sayesinde gözle görülmür bir aşamayı geride bırakmaya muvaffak olmuştur. Bilhassa sanayileşmek için girişilen gayretlerin iyi netice verdiği kabul edilmektedir. Nitekim birçok sahadaki aksaklıklara ve istenilenlerin dışına çıkılmasına rağmen Türkiye, tarımsal bünyesini gittikçe değiştirmiştir. 1963 te tarım, milli hasıla içinde yüzde 41,67 ye varan bir oran tutarken, bu miktar azalmış ve

1970 de yüzde 29,8 e düşmüştür. Buna karşılık milli hasıladaki payı yüzde 16,93 olan sanayi, 1970 de yüzde yirmi civarına yükselerek, ortak pazar katma protokolünün imzalandığı şu sıralarda, plânlamanın ekonomimize getirdiği canlılık bakımından ümit verici olmuştur. Beş yıllık ilk plânda yatırımların yüzde 27,2 si, ikincisinde ise yüzde 30,4 ü sanayie ayrılmakla bu alana verilen önem anlaşılmıştır. Bundan sonra da plânlı çalışmaların sürdürüleceği muhakkak ve lüzumludur. Avrupa devletleri gibi olma hayali gerçekleşse gerçekleşse ancak bu şekilde gerçekleşebilir.

EKONOMİK DURUM

Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı Özer Derbil 40. Uluslararası İzmir Fuarını açtı

Yazan : Nihat BATUR

Sayın Derbil açış konuşmasının özellikle Türkiye'nin dış ticaretine değinmiştir. Bilhassa Ticari ve Sanayi çevrelerce dikkatle izlenip yorumlanan konuşmadan, Türkiye'nin gelecek bir yıllık iktisadî kalkınmasının ve çalışma potansiyelinin esaslarının tesbitine çalışılmıştır. Demokratik nizamda ekonomide liberalizmin esas olduğuna değinen

Bakan, memleketimizin şartlarının her konuda olduğu gibi disiplin ve intizamı gerekli kıldığını ifade etmiştir. Hatta bu gün kalkınmış ülkelerde bile zaman zaman bazı çeşitli tedbirlerin alındığına da işaret etmişlerdir.

Dış ticaretimizde yeni rejimle birlikte uygulanmaya başlayan ihracatta ve ithalatta ön fiat kontrolü

ve ithal sürelerinin tahdit edilmesi, piyasaya bir yandan istikrar ve rahatlık getirirken; yıllardır açık veren dış ticaret muvazenemizin arzulanan istikrara kavuşmaya doğru müsbet inkişafına müessir olacağı belirtilmiştir. Bilhassa, ithalattan önce fiat kontrolünün esas amacının döviz kaybını önlemek olduğunu açıklayan Sayın Bakan, ithalatımızın kısıtlanmayıp disiplin altına sokulduğunu piyasada herhangi bir mal darlığının varit bulunmadığını belirtmiştir.

Bakanın konuşmasını müteakip davetliler Fuara bu yıl iştirâk eden 37 ülkenin pavyonunu ziyaret etmişlerdir. Ancak, bu yılda Fuarın eski canlı ve uluslararası havasını kaybetmekte olduğu ziyaretçilerin dikkatinden kaçmamıştır. Fuara her bakımdan ayrı renk ve canlılık veren Amerika Birleşik Devletlerinin katılmayışı yanında, kısa zamanda 51 iştirâkçi devletle kapılarını açan fuarın bu yıl ancak 37 devletin iştirâkiyle açılışı ve pavyonların çoğunun sönüklüğünü ziyaretçiler üzülerek izlemişlerdir. Temennimiz önümüzdeki yıl İzmir Enternasyonal Fuarımızın ismiyle mütenasip bir açılış ve çalışma yapmasıdır.

İşçi döviz gelirlerinde geçen yıla nisbetle artış var :

1971 yılının yedinci ayı sonun-

da yapılan tesbit sonucu işçi döviz gelirlerimizde açık bir artış olduğu görülmüştür. Ödemler dengemiz yönünden mutlu olay olarak işaret edeceğimiz işçilerimizin gönderdikleri dövizlerin durumu geçen yıl aynı devredeki yekûnla mukayese edilecek olursa :

	1970 (Mil. \$)	1971 (Mil. \$)
İşçi döviz geliri	100,9	234,3

aşağı yukarı birbuçuk misli bir artış kaydettiği söylenebilir. Bu döviz artışını, işçilerimizin daha fazla kazanç sağlamaya başlamaları; bir bakımda ithalat ve ihracattan yeni dış ticaret rejimi ile alınan tedbirlerin neticesi olarak da mütalâa etmek mümkündür.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Geçici anlaşma yapıldı

Türkiye ile AET arasında 27 Temmuz 1971 günü Brüksel'de imzalanan Geçici anlaşma 1. Eylül tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş bulunuyor. Geçici anlaşma 30. Eylül. 1972 tarihine kadar yani Geçiş Dönemine intikal protokolü yürürlüğe girene kadar uygulanacaktır.

Yeni İş Kanunu yürürlüğe girdi

Yeni İş Kanunu 1. Eylül. 1971 tarihinde Resmi Gazetede yayınlan-

miştir. Bu kanun 1475 sayılı olup 931 sayılı iş kanunun Anayasa Mahkemesince iptalini müteakip hazırlatılarak meclislerin tasdikine sunulmuştu. Kanun yayınlandığı 1. Eylül. 1971 tarihinden itibaren yürürlüğe girmişse de bazı hükümler için geçici maddeler ihtiva etmektedir.

Dünya Para bunalımı devam ediyor.

Başkan Nixon'un aldığı kararlarda ısrar ederek bir devalüasyona gitmemesine paralel olarak bazı Avrupa ülkeleri paralarının altına bağlı olması fikrini ortaya atmışlardır. İngilterede yeni yeni tedbirler alma yolundadır. Bu arada ilk tedbir olarak yurda yabancı ülkelerden para akımını önleyici tedbirler alınmıştır. Bilhassa dünya ticaretini derin bir şekilde etkileyen Para bunalımı karşısında, Milletlerarası Ticaret Odası Başkanı Baron Hottinguer de bir açıklama yapmıştır. Başkan Hottinguer; Ülkelerin tek taraflı müdafaa tedbirlerinden süratle vazgeçip elbirliğiyle müşterek hareket edilmesinin şart olduğunu, ancak iş çevrelerinin endişelerinin bu şekilde giderilebileceğini ifade etmiştir.

Bu arada, Kominist ülkeler, dışında, Dünyanın en zengin on ülke-

sinin maliye yetkilileri eylül ayı sonunda yapılacak Bakanlar kademesinde ki toplantıya hazırlık olmak üzere Pariste toplanmışlardır. İki günlük görüşmeler neticesi Para buhranı konusunda uzun vadeli anlaşmanın olamayacağı neticesine varılmıştır.

AVRUPANIN NÜFUS MESELESİ

Conseil de L'EUROPE tarafından düzenlenen konferans 31 Ağustos - 7 Eylül tarihleri arasında Strasbourg'da yapıldı.

Türk — Yunan Özel Sektör işbirliği çalışmaları.

Her iki ülkenin de AET'ye dahil oluşu bu yolda müşterek çalışmayı zorlamıştır. Nitekim 26 - 28 Temmuz 1971 tarihlerinde İstanbul'da yapılan toplantıya İstanbul İzmir Ticaret Odaları temsilcileriyle Atina, Selanik ve Pire Ticaret Sanayi Odaları ilgilileri katılmışlardır. Bu toplantı Başkanlar komitesi hususunda olup bazı kısımları aralarında seçtikleri teknik komitelerin çalışmasına bırakmışlardır. Teknik Komite çalışmasını tamamlamış açıklama yapılmak üzere görüşlerini Başkanlar Komitesine havale etmiştir.

Türkiye Elektrik Kurumu ile Macaristan arasında anlaşma yapıldı.

Kurumun 10,5 milyon \$ lık yaz tütün projesinin finansmanı için Ma-

car hükûmetinden sağlanan 1.307.853,90 \$ lık kredinin anlaşması imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

Değer artışı ve Emlâk vergilerinin tesirleri

Fahrettin AYAZ

Gayrimenkuller üzerinden ödenmesi gerekli vergileri başlıca dört bölümde özetleyebiliriz (1).

A — Gayrimenkul Edinilirken ödenecek vergiler.

1 — Satın almada % 7 olarak tesbit edilen Emlâk Alım Vergisi'nin nispeti aynen kalmış ise de 1318 sayılı Kanun ile (6. kısım - Md. 81-90) yapılan değişiklik sonucu, muvazaalarla bu vergiden kaçınma yolları kapatılırken, kendi arasında kendi ikâmeti için bina yapanlar dahi bu vergiye tabi tutulmuştur.

2 — Aynı kanun ile (5. kısım - mad: 1-4 ve ek 1, 2-80) her çeşit inşaatın yapı ruhsatı alınabilmesi için m² üzerinden 20-125 lira inşaat vergisi konulmuştur.

B — Gayrimenkul Maliklerinin ödeyeceği vergiler.

Her çeşit gayrimenkul malikleri, bu gayrimenkullerin çoğu pek eski kıymetlerine göre (gayri safi irad ve kıymet) üzerinden bina ve arazi vergileri öderlerdi. Bu konuda (tahrir) denen işlemin yapılmasıyla vergilerin hukuk kurallarına uygun bir tarzda günün şartlarına uydurulması ve 10 yılda bir tekrarlanması gerekiyken, bu yol; 1319 sayılı Emlâk vergisi kanunuyla (Md. 7-8) Gayrimenkûlün rayiç de-

(1) An. Galip Dolun, Gayrimenkullere yüklenen Yeni vergiler ve Kötü Sonuçları, Türkiye İktisat Gazetesi - 24. Aralık. 1971, S. 4.

ğeri, yani o günkü normal alım satım bedeli üzerinden binalarda % 1, arazi ve arsalarda % 0,5 den % 1,5, a kadar vergi ödenmesi şekline sokulmuştur.

C — Gayrimenkûlün Değiştirilmesinden Alınan Vergiler

1) Miras yoluyla el değiştirmeler:

Gayrimenkûl, mirasçılara geçtiğinde ödenecek Veraset Vergisi; nispetleri yükseltilmemiştir. Ancak, evvelce gayrimenkullerin Veraset vergisi matrahı, binanın getirebileceği 10 yıllık kira bedeli gözönünde tutularak hesaplanırken, Finansman Kanunu ile (7. Kısım, Md. 9. - 93) el değiştirme günündeki rayiç değer, yani normal alım-satım bedeli esas alınmış ve verginin çabuk ödenmesi için de ceza tehditlerine başvurulmuştur.

2) Veraset Dışındaki İvazlı ve İvazsız İntikaller (Satış veya Bağışlar): G.V. Kanunun 81 nci maddesine göre; sair kazanç ve irad olarak satın alınan gayrimenkullerin 4 yıl içinde satılması halinde elde edilen gelir, vergiye tabi idi. Finansman Kanunu ile (Md. 33-36) getirilen Gayrimenkul Kıymet Artışı hükümlerine göre; bugün, süre kaydı olmaksızın ivazlı ve icazsız bütün intikallerde maliyet değeriy-

le, günün rayicine uygun intikal değeri arasındaki fark; % 50 oranına varan bir vergiye tabi tutulmuştur.

D — Gayrimenkullere Ait Çeşitli Harçlar:

Finansman Kanunuyla (9. Kısım - Md. 108), 492 sayılı Harçlar kanununa ekli 4 sayılı tarifiedeki gayrimenkullere ait tapu ve kadastro işlemlerinin 20 çeşitten ibaret harçlarının 12 çeşidi önemli ölçüde arttırılmıştır (2).

B Ö L Ü M III.

DEĞER ARTIŞI VE EMLÂK VERGİLERİNİN TESİRLERİ

Konumuzun bu bölümünde esas itibariyle ayrı bir kanun şeklinde tanzim edilmesi bakımından Emlâk Vergisinin tanımı ile tesirleri anlatılacak. Bununla birlikte finansman kanunu içinde düzenlenen Değer Artışı vergisine temas edilecektir. Emlâk Vergileri anlatılırken dolaylı olarak Değer Artışı Vergisine de değinilmiş olacaktır.

Mali terminolojimizde, emlâk vergileri, bina ve arazi vergilerini kapsayan bir üst kavram olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle açıklamalarımız 29.7.1970 tarihinde kabul edilen 1319 sayılı Emlâk vergisi kanunu ile olacak ve bu kanu-

(2) Av. Galip Dolun, Aynı yazı.

nun getirdiği yenilikler ve ekonomik etkileri konuşmamızın ağırlık noktasını teşkil edecektir.

1 — Emlâk Vergilerinin Genel Karakteristikleri. (3)

Emlâk vergisinin ekonomik etkilerini incelemeden önce bu verginin özelliklerini ortaya koymakta yarar olacağını düşündüm.

A — Türkiyede Emlâk Vergisi belli mülk tipleri (bina ve arazi) üzerine inhisar etmiştir. Bu niteliği ile, servetlerini daha ziyade taşınır mallara ve menkul kıymetlere yatırmış olanlar lehine bir ayırım sağlamakta, gayrimenkul sahiplerinin, nispeten daha ağır bir vergi yükü altında kalmasına yol açmaktadır.

B — Emlâk Vergisi, sınırlı, kısmî ve gayrisafî servet vergisi niteliğini göstermekte, emlâk ve mukabil mevcut borçlar için hiç bir ayarlama ve indirim yapılmamaktadır.

C — Emlâk Vergisi, reel (aynî) bir vergidir. **Reel vergi**, taşıdığı anlam olarak bir şeye bağlı olan

vergidir. Bu vergiye malî terminolojide objektif vergi veya randıman vergisi denilmektedir (4). Bu karakteri dolayısıyla emlâk vergisinde mükellef, vergiyi ödeyen ajan durumunda kalmaktadır.

D — Emlâk Vergisi, mahallî (lokal) bir vergidir. Devlet ve mahallî idareler arasında Malî Tevzin Tecrisi'ne uygun olarak malî denge kurabilmek için vasıtasız reel vergilerin mahallî idarelere bırakılması gerekmektedir (5). Gerçekten **Emlâk Vergisi**, karakteri ve yapısı itibarıyla lokâl bir vergi olarak uygulanmağa en elverişli mükellefiyetlerden biridir.

Memleketimizde 1936 da çıkan 2871 sayılı kanunla, bina, arazi ve bina buhran vergileri, il özel idarelerine devredilmiştir. Son Emlâk Vergisi Kanununu ile verginin tarh ve tahsili Maliye Bakanlığı teşkilâtına bırakılmış. Fakat Emlâk vergisi hasılatından il Özel idareleri ile Belediyeler pay verileceği kabul edilmiştir (6).

E — Emlâk Vergisi'nin fiskal hasılat içerisindeki nisbi önemi azalmaktadır.

Emlâk Vergilerinin hasılatı, mutlak olarak artmakta beraber verginin fiskâl hasılat içerisindeki nisbî önemi bütün dünyada azalmaktadır.

F — Emlâk Vergisi, esas iti-

(3) ÖZTİN AKGÜÇ: Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyetinin «Türk Vergi Sisteminin Ekonomik Çalışmaya Etkileri» seminerinde sunulan «EMLÂK VERGİLERİ» adlı bülten.

(4) Vergi Reform Komisyonu Raporları - Cilt III. S. 287.

(5) Aynı yazı - S. 288-289.

(6) Emlâk Vergisi Kanunu 38. Md.

bariyle malî amaçlı bir vergidir.

Reel olan ve belli bir konu üzerine oturtulmuş bulunan emlak vergisinin, sosyal ve ekonomik politikanın bir aracı ve yardımcısı olarak etkisi sınırlıdır.

2 — Emlak vergisinin Türkiye’de Tarihi Gelişimi

Bu gelişim dört dönemde toplanabilir:

a) **Emlak Vergisi:** Tanzimattaki malî ıslahat hareketinin bir devamı olarak 1863 yılında vergiciliğimize girmiş ve 1910 yılına kadar bina ve arazi vergilendirilmesinde kullanılmıştır. Bu vergi, zaman geçtikçe bozulmuş, mükelleflerin iktidarlara dışına çıkmıştır (7).

Verginin nispeti arazi ve binarlarda binde 4, halindeki binarlarda irat üzerinde % 4 idi. Sonra, bunlarda bu nisbet % 8 ve akarlarda % 10 olmuştur.

İkinci meşrutiyette 1912 harp vergisi kanunu ile arazi vergisinin nispeti binde 6 olmuştur. 1925’de aşer kaldırıldıktan sonra, 8 misli arttırılarak binde 48’e çıkarılmıştır. 1929 da Tevhili kûsûrat Kanunu ile bu nispet binde 65’e ulaşmıştır. 1931 de 1833 sayılı Arazi vergisi ile Emlak vergileri sona ermiştir.

(7) Pelin İ. Fazıl. «Finans ilmi ve Finansman kanunu»

b) **Musakkefat Vergisi:** 1910 yılında Arazi ve Bina vergileri birbirinden ayrılarak. Binalar için irada dayanan «Musakkafat Vergisi» konulmuştur. Memleketimizde ilk ve muntazam modern vergi kanununu’da denilebilir. En önemli değişikliği Vergiye matrak olarak gayrisafi iradın alınmasıdır.

c) **Bina ve Arazi Vergileri kanunları:** Üçüncü dönem olarak 1931 yılında konulan ve 1319 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılması düşünülen vergiler, mahalli idareleri 1936 da 2871 sayılı kanunla devredilmiştir.

Bina ve Arazi vergileri rejiminin ana çizgileri şöyle özetlenebilir.

1 — **Bina Vergisi:** 1931 tarih ve 1387 sayılı kanuna dayandırılmıştır.

Bina vergisi : Buhran vergisi ve Milli Savunma vergisi ile birlikte

Meskenlerde	% 17
Akarlarda	% 25

Ticarethanelelerde % 28 oranlarına varmıştır.

2 — **Arazi vergisi:** 1931 tarih ve 1833 sayılı kanun ile düzenlenmiştir.

Verginin mükellefi; Arazinin maliki, itfa hakkı sahibi o da yoksa

arazinin maliki gibi kullanandır.

Verginin matrahı: Arazinin takdir usulüyle bulunan değeridir. Değerin takdir ve tutumundaki esas, arazinin alım-satım yani rayiç değeridir.

1833 Sayılı Kanuna göre arazi vergisinin nispeti; Arazi ve iratlı arsalarda binde 10 ve iratsız arsalarda binde 5 olarak tesbit edilmiştir. 1 Mart 1964 de yürürlüğe giren 483 sayılı Kanunla nispetler değişmemiş fakat iratlı ve iratsız arsarlar için % 15 olmuştur.

Bina ve Arazi vergileri rejimi 1319 sayılı kanunla sona erecekti.

Dördüncü dönem olarak 1319 sayılı Emlâk vergisi kanunu'dur.

3 — Emlâk Vergisi reformunun hedefleri ve getirdiği yenilikler

Emlâk vergisi kanunu gerekçesine göre Emlâk verginin hedefleri ve getirdiği yenilikler şöyle özetlenebilir.

A — Verginin Verimini arttırmak ve Mahalli idarelere ek gelir sağlamak ancak, Emlâk Vergisine kadar iyi organize edilirse edilsin zamanımızın masif randımanlı vergileri seviyesine erişemez.

B — Vergiyi modern, etkili ve kolay uygulanabilir hale getirmek.

Bu konuda 1319 sayılı kanunun getirdiği yenilik ve değişiklikler şöyle özetlenebilir.

a — Bina ve Arazi vergileri, Emlâk vergisi adı altında toplanmıştır.

b — Bina ve arazide değerlendirme ölçüleri birleştirilmiştir. Yeni sistemde gerek arazi vergisinin ve gerekse bina vergisinin matrahı, vergi değeri, yeni bina ve arazinin rayiç bedelidir.

Rayiç değerinin seçilmesinin nedenleri (gerekçeye göre):

1) Bu teknik servetleri değerlemede en çok kullanılan tekniktir.

2) Kalkınan ülkelerde gerek merkezi hükümetin gerekse mahalli idarelerin yatırımları emlâk değerinde değişiklik yaratmakta; buna karşılık benzeri değişiklikler iratlara aksetmemektedir.

3) Sahibinin oturduğu emlâk için irat takdiri her zaman için güçlüklerle yol açmaktadır.

4) Servet değerindeki değişiklikleri, iratlardaki değişiklikten daha kolay izlenebilmektedir.

5) Emlâk Alım, Veraset ve İntikal, Gayrimenkul Değer Artışı gibi kanunlarda rayiç değer esası benimsenmiş olduğundan emlâkin vergilenmesinde de aynı usul sağ-

lanarak, tek ölçü kabul edilmiş olunmaktadır.

c — Genel tahrir usûlü yerine Beyan esası getirilmiştir.

Beyan esasının nedenleri, kanun gerekçesinde şöyle açıklanmıştır.

1) Genel tahrir usûlü, verinin verimi ve malî bünyesi ile kıyaslanmayacak kadar masraflıdır.

2) Değerleme için bazı normlar konulabilirse de tahrir usulü ile vergilemede kesinlik, eşitlik ve adalet tam olarak sağlanmamaktadır.

3) Tahrirlerde görevli komisyonlar ayrı nitelik ve seviyelerde kurulamadığı için, değerlemede farklılıklar olur.

4) Beyan usulü, Türk Vergi Sisteminde genellikle benimsenmiş temel bir ilke olduğundan, vergi dairelerinin beyan edilen değerleri inceleyerek ek tarhiyatla verginin bulunulmasını kolaylaştırmaktadır.

d — Verginin tarh ve tahsili, Maliye Bakanlığına bağlanmıştır.

Bunun gereği şöyle sıralanabilir (8).

1) Verginin kazanacağı husu-

siyet, tarh ve tahsilinin Maliye Bakanlığınca daha rasyonel olarak sağlanacağı düşünülmüştür.

2) Emlâk Alım Vergisi, Vareset ve İntikal Vergisi, Gelir ve Kurumlar Vergileri, Gayrimenkul Değer artışı vergisi gibi vergiler .

Maliye Bakanlığınca uygulanan ve uygulanacak olan vergiler olduğundan Emlâk Vergisinin de aynı teşkilât eliyle tarh ve tahsili, oto kontrolün kurulmasını sağlar.

3) Maliye Bakanlığınca tarh ve tahsil, masrafları da düşüktür.

4) Mahallî idarelerin personel ve diğer giderleri bakımından büyük bir yükten kurtulması sağlanacak.

5) Mükelleflerce yapılan beyanların, rayiç değerlerde mukayesesi bakanlık bünyesindeki yetkili elemanlarla daha kolay sağlanacaktır.

e) Bina ve Arazi vergileri nisbetleri, müterakki bir tarife içinde tespit olunmuştur.

Bina vergisinde müterakkiyet sert ve köşeli olduğu halde (50.000'e kadar binde 7; 100.000'e kadar binde 8 gibi) Arazi vergisinde müterakkiyet uygulaması daha yumuşaktır. (İlk 50.000 binde 2 sonraki 75.000 binde 3.)

4) Emlâk Vergisinin Esasları

(8) Vergi Reform Komisyonu Raporları: C. III. S. 292.

11 Ağustos 1970 gün ve 135 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Emlâk Vergisi Kanunu şöyle özetlenebilir.

1) Bina Vergisi :

Emlâk Vergisinin birinci kısmındadır. Türkiye içindeki binalar mevzuu girmektedir. Verginin mevzuu yönünden, 1387 sayılı Bina vergisi Kanunu ile Emlâk Vergisi Kanununu arasında bir fark yoktur. Ancak, verginin mevzuu, 1319 sayılı kanunda, daha açık ve basit bir şekilde ifade edilmiş bulunmaktadır.

Kanunun ikinci maddesinde bina tabiri açıklanmış, yapıldığı madde ne olursa olsun gerek karada gerek su üzerindeki sabit inşaatın hepsi bina sayılmıştır. Ayrıca, bina mütemmimlerinden olan arazi ve arsalar da bina vergisine tâbi tutulmuştur. Turizm sanayiinde önemli yeri olan ve özellikle turistler tarafından kullanılan transprotabl-meskenler, vergi mevzuuna dahil edilmemiş, bu husus kanunda açıkça belirtilmiştir.

Kanun, ekonomik, sosyal ve vergi idaresinde kolaylık nedenleri ile devamlı ve geçici muafiyetler tanımış, köylerdeki binaların vergi değerlerinin 60.000,- lirasını, vergiden müstesna tutmuştur.

Katma bütçelik idarelere, il

Özel İdarelerine, Belediyelere köy tüzel kişiliğine, kanunla kurulan üniversitelere ve devlete ait binalar; kamu menfaatine yararlı derneklere ait binalar, zirai istihsalde kullanılan bir kısım binalar (depo, ahır, kümes ve anbar v.b.); su ürünleri müstahsillerinin istihsalde kullandıkları depolar, kayıkhaneler, dinî hizmetlerin ifasına mahsus umuma açık ibadethaneler; kazanç gayesi olmamak şartıyla işletilen hastahane, dispanser, sağlık merkezi, sanatoryum, prevantoryum, düşkünler evi, yetimhaneler, revirler ve kreşler; her nevi su bentleri, baraj sulama ve kurutma tesisleri; enerji nakil hatları ve dikeklere; köylere ve köy birliklerine ait tarım işletme binaları; umuma tahsis edilen rıhtım, iskele ve bunların mütemimleriyle, demiryolları, köprüler, tüneller, yeraltı ve yer üstü geçitleri vergiden devamlı olarak muaf tutulmuşlardır. Söz konusu olan yapıların vergi muafiyetinden yararlanabilmeleri için kiraya verilememeleri şarttır. (Bkz: 1319 sayılı Kanun M. 4).

Kanun, ayrıca, yeni yapılara, turizm müesseselerine, tabii afetler bölgesinde inşa olunacak binalara ve fuar, sergi ve pavyonlarda inşa edilen binalara geçici muafiyet tanımıştır. (Bkz. 1319 sayılı Kanun M. 5).

Verginin mükellefi, binanın

maliki, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi de yoksa, binaya malik gibi tasarruf edenlerdir.

Bina vergisinin matrahı, binaların vergi değeridir. Vergi değeri, kanunda rayiç bedel anlamında kullanılmış ve binanın beyan tarihindeki normal alım satım bedeli olarak tanımlanmıştır. Binaların vergi değerleri, mükellefler tarafından beyan edilecektir. Ancak, vergi daireleri, gerektiği takdirde Maliye Bakanlığınca tayin edilecek inceleme yetkisine sahip memurlar marifetiyle mükelleflerin beyan ettikleri matrahlar yerine geçecek vergi değerlerini yeniden takdir edebilir. Mükelleflerce beyan edilen değer,

ile yetkili memurlar tarafından takdir edilecek değer arasında meydana gelecek farklar dolayısıyla, mükellefler lehine bir müsamaha payı kabul edilmiş ve beyan edilen değer ile takdir edilen değer arasındaki farkın % 50 yi aşamaması halinde ceza uygulanmayacağı hükmüne bağlanmıştır. Takdir farkının % 50 yi aşması halinde kusur cezası uygulanacaktır. Emlâk Vergisinde kaçakçılık cezası uygulanması sözkonusu değildir.

Bina vergisi nisbetleri müteakki bir tarife ile tesbit olunmuştur. Nisbet asgari binde 7'den başlamakta ve binde 10'a kadar yükselmektedir (9).

Vergi Nisbeti :

50.000 liraya kadar olan matrahlardan	binde 7,
100.000 " " "	" " 8,
150.000 " " "	" " 9,

150.000 liradan yüksek matrahlarda binde 10'dur.

2. Arazi Vergisi :

Emlâk Vergisi Kanunun ikinci kısmı Arazi Vergisine, ilişkindir. Arazi Vergisi mevzuunu, Türkiye Sınırları içinde bulunan arazi ve ar-

salar teşkil etmektedir. 1319 sayılı kanun halen yürürlükte bulunan 1383 sayılı kanundan farklı olarak, arsanın tarifini yapmış, Belediye sınırları içerisinde, belediyelerce parsellenmemiş arazi arsa sayılmıştır. Ayrıca hangi arazi parçasını parsellememiş olmasına rağmen, arsa sayılacağı, İmar ve İskân Bakanlığının mütalâası alındıktan sonra Maliye Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikte belirtilece-

(9) Emlâk Vergisi Kanunu Tasarısı, bina vergisi için tek nispet (binde 10) öngördüğü halde, tasarının meclislerde müzakeresi sırasında, vergi nisbeti, binde 10'u geçmemek üzere müteakki bir hale getirilmiştir.

ğl hükme bağlanmıştır.

Arazi vergisinde, çeşitli nedenlerle, daimi ve geçici muafiyetler ve istisnalar tanınmıştır. Tanınan muafiyet ve istisnalardan önemli olanlarına, verginin ekonomik etkisi bölümünde değinilecektir.

Verginin mükellefi, arazinin maliki, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi de yoksa araziye malik gibi tasarruf edenlerindir.

Arazi vergisinin matrahı, arazinin vergi değeridir. Vergi değerinin anlamına, yukarıdaki bölümlerde değinildiğinden, burada tekrarlanmayacaktır. Ancak, kanunun, 29 ncu maddesinin son fıkrasında, tarım arazisinin vergi değerinin tesbitinde, arazinin verim gücünün

de nazara alınacağını ve verim gücünün hangi hallerde hazara alınacağını tüzükte belirtileceğini hükme bağlamıştır.

Arazinin vergi değeri mükellefler tarafından beyan edilecektir. Ancak vergi daireleri, gerektiğinde, Maliye Bakanlığınca tayin edilecek, inceleme yetkisine sahip memurlar marifetiyle, mükelleflerin beyan ettikleri matrahlar yerine geçecek vergi değerlerini yeniden takdir edebilecektir. Beyan ile takdir edilen rayiç bedel arasında farka, uygulanacak vergi cezası, yukarıda Bina vergisi bölümünde açıklanmıştır.

Arazi vergisi nisbeti müterakidir. Kanunun 18 nci maddesine göre aşağıda yazılı nisbetlerde alınır :

İlk gelen	50.000	lira için binde 2
Sonra gelen	75.000	» » » 3
Sonra gelen	100.000	» » » 4
Sonra gelen	100.000	» » » 6
Sonra gelen	100.000	» » » 8

425.000 liradan fazla matrahlar için binde 10
Arsalar için vergi nisbeti binde 15'tir (10).

(10) Arazi vergisi nisbetleri konusunda, kanun tasarısı ile 1319 sayılı kanun arasında büyük farklar vardır. Vergi nisbetleri T.B.M.M. Tarafından önemli ölçüde indirilmiştir. Bir fikir edinebilmek için, kanun tasarısında

öngörülen nisbetler aşağıda gösterilmiştir.

İlk gelen	50.000	lira için binde 5
Sonra »	75.000	» » » 6
Sonra »	100.000	» » » 8
225.001 ve daha fazla miktarlar için		binde 10.

5. EMLÂK VERGİSİNİN YANSIMASI VE YERLEŞMESİ

Verginin ekonomik etkilerini inceleyip, tartışmadan önce verginin, yansıma (inikâs) ve yerleşme sonunu çözmek gerekir. Verginin ne yönde yansıyacağı, yükün nihai olarak kimin üzerine oturacağı incelenmeden, verginin ekonomik ve sosyal etkilerini genel olarak tartışmanın sağlıklı olabileceği fayda yetersiz ve sınırlı kalabilir (11).

Bu nedenle, emlak vergisinin ekonomik etkilerini incelemekten önce, bu verginin yansıması ve yerleşmesi sorunu üzerinde duracağız.

Emlak vergisinin yansıması ve yerleşmesinin analizi, vergiye mevzu olan çeşitli emlak sınıflarına göre ayrı ayrı yapılmalıdır. Belirli bir emlak türü üzerindeki verginin yansıması, diğerinden çok farklı olabileceğinden bu konuda bir genelleme mümkün görülmemektedir (12).

1. Sahibi tarafından ikâmet edilen konutlar :

Sahibi tarafından ikâmet edi-

(11) Seligmen, E. R. A. «Vergilemede in'ikas ve Yerleşme Promlemine Giriş S. 11.

(12) Due Jonh F. «Maliye-Bir İktisadi Analiz»: S. 399.

len konutlar üzerindeki bina vergisinin yansıması imkânsız görülmektedir. Gerçekten ev sahibinin vergiyi yansıtabileceği direkt bir yol yoktur. Ancak, konutun satın alınması sırasında verginin kapitalize edilmesi sözkonusu olabilir. Bilindiği gibi; verginin kapitalizasyonu, belirli şartlar altında vergiye tabi maddeyi satın alanın, satınalma fiyatını azaltmak yolu ile gelecekte ödenmeye mecbur kalacağı vergiyi iskonto etmesidir. Eğer emlak vergisi, gayrimenkulün değerinin, verginin kapitalize değerine eşit bir meblâğ kadar düşmesine yol açarsa, bu takdirde o gayrimenkulü yeni satın alan, başlangıçta az bir bedel ödemekle, Devlete gelecek yıllarda ödemek zorunda kalacağı emlak vergisinden sakınmış olur ve verginin yükü gayrimenkulü satanın üzerinde kalır. Teorik olarak böyle bir durum söz konusu olsa dahi, tatbikatte mutedil oranda bir emlak vergisinin, bazı şahısları konut satın almak niyetinden vaz geçirmesi, bu nedenle azalan talebin, evlerin satış fiyatlarını düşürmesi olayı genellikle cereyan etmemektedir.

2. Kiralanan Binalar :

Kiralanan binalar üzerindeki emlak vergisi, mülk sahibi yönünden sabit bir masraf niteliğindedir. Mülk sahibi, ödeyeceği emlak vergisini ileriye doğru kira ile orantılı

olarak kiracıya yansıtmak eğilimindedir. Kiralanan binalar üzerindeki emlak vergisinin, kiracıya doğru yansıtacağı aşağıda açıklanan durumlar hariç, genellikle kabul edilmektedir.

1) Uzun süreli kira sözleşmeleri, artan emlak vergisinin yansımalarını önler ve geciktirebilir.

2) Kira kontrolleri, kira tahdit rejiminin mevcudiyeti, verginin yansımalarına engel olabilir.

3) Aşırı kiralık ev ünitesinin mevcudiyeti, diğer bir deyişle aşırı kiralık ev arzı, emlak vergisi artışının yansımalarını güçleştirir.

4) Nüfusu gerileyen, rağbetten düşen yerleşme merkezlerinde, kiralık ev talebi azalacağından, artan vergi yükü ev sahiplerinin üzerinde kalabilir.

Bu durumlara karşılık; dinamik, günden güne gelişen yerleşme merkezlerinde ev sahipleri, artan vergi kadar kiralaları yükselterek, verginin tamamını kiracılara yansıtabilirler.

3. Gelir Getiren Arazi :

a) Arazinin satışı halinde verginin yansımaları :

Gelir getiren arazi üzerindeki verginin kapitalize olma temayülü gösterceği, verginin, arazinin safi gelirini azaltmak suretiyle, arazinin

değerini, satış fiyatını düşürecekleri ileri sürülmektedir. Buna göre arazi satın alanlar, gelecek yıllarda ödeyecekleri vergiyi gözönünde tutarak, gelecek yıllarda ödeyecekleri vergiyi gözönünde tutarak araziye daha düşük bir bedelle alacaklar ve bu suretle vergiyi itfa etmiş olacaklardır. Böyle bir durumda artan verginin ağırlığı, fedakârlığı ilk sahip üzerinde kalacaktır.

Arazi satın alanlar, gelecek yıllarda toprağın gelirinin ve dolayısıyla değerinin artacağını tahmin ediyorlarsa ve sermayelerine emniyetli, riski az bir alana yatırarak garanti altına almak eğiliminde iseler, artan emlak vergisinin tamamen kapitalize edilmeyeceği açıktır. Böyle bir durumda, vergi yükü, arazinin ilk sahibi ile, satın alanlar arasında, şartlara göre değişen oranlarda bölüşülebilir.

b) Arazinin kiralınması halinde verginin yansımaları :

Arazinin kiralınması veya yarıcılık yolu ile işletilmesi halinde, artan arazi vergisinin, toprağın talebe kıyasla mahdud olduğu bölgelerde, arazi sahipleri tarafından, şartların ağırlaştırılması yoluyla kiracılar veya yarıcılara yükletilmesi mümkündür.

c) Arazinin bizzat sahipleri tarafından işletilmesi halinde verginin yansımaları.

Çiftçilerin, artan arazi vergisini, ürün satış fiyatlarını yükseltmek yolu ile tüketicilere yansıtmaları, arz ve talep durumuna bağlıdır. Fiyatlara devlet müdahalesi halinde, üreticiyi korumak için taban fiyatlarının yüksek tesbiti artan vergi yükünün tarım ürünleri üzerinde kalmasını önleyebilir.

Üretimin daha ziyade dış pazarlar için yapılması halinde, üretilen tarım ürünleri, dış ülkelerin şiddetli rekabetine maruz bulunuyorsa, bu takdirde artan verginin tüketicilere doğru yansıtılması imkânı zayıftır.

Teoride arazi vergileri, genellikle, nihai yükü çiftçilerin üzerinde kalan devredilebilmeleri için istisnai şartlara muhtaç olan vergiler olarak nitelendirilmektedir.

4. Ticarî ve sınaî teşebbüslerin emlâki;

Emlâk vergisinin önemli bir kısmı, ticarî ve sınaî teşebbüslerin bina ve arazileri üzerindedir. Emlâk vergisi, bu teşebbüsler için bir sabit gider niteliğinde olduğundan, teşebbüsler, fiyatlar yolu ile bu vergiyi tüketicilere yansıtmak arzusundadırlar. Özellikle maliyet artı

kâr fiyatlandırma sistemini benimseyen işletmeler, emlâk vergisini fiyatlara ilâve yolu ile tüketicilere yansıtmak eğilimindedirler. Ticarî ve sınaî teşebbüslerin emlâki üzerindeki verginin ne ölçüde yansıyacağını arz ve talep esnekliği ile piyasada cari rekabet şekli tayin edecektir. Aşağıdaki hallerde verginin yansımıyacağı, teşebbüsün üzerinde kalacağı ileri sürülmektedir.

Piyasada tam rekabet hali mevcutsa, piyasada cari fiyatı, her işletme yeri olarak alacağından, hiç bir işletme satış fiyatını, piyasada takarrür eden seviyenin üzerine çıkararak, vergiyi telâfi edemez. Burada artan verginin, kâr yedirilmesi sözkonusu olabilir (13).

Monopol halinde, talep esnek ve monopol durumunda olan işletme tarafından kârı azami kılan optimum fiyat uygulanıyorsa, bu durumda işletme, piyasanın bir kısmını kaybetmemek için, artan emlak vergisinin büyük bir bölümünü veya tamamını üstlenmeğe rıza gösterebilir (14).

6. EMLÂK VERGİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ :

Yukarıdaki bölümlerde de açıklandığı üzere, emlâk vergisi bizdeki şekliyle esas itibariyle malî gayeli bir vergidir. Ekonomik

(13) Laufenburger: «Maliyenin Ekonomik ve Psikolojik Teorisi» S. 1 54.

(14) a.g.e. S. 154.

etkileri, devletin masif varidatlı vergilerine kıyasla sınırlıdır. Bu hususu başlangıçta belirttikten sonra, 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanununun, muhtemel ekonomik etkilerini çeşitli yönlerden inceleyelim.

1. Kaynak Dağılım ve Kullanımına olan Etkileri

Bilindiği gibi, gelişmekte olan ülkelerde tasarrufların artırılması kadar bunların tahsis edileceği ve kullanılacağı alanların seçimi de büyük önem arzeder. Bu nedenle önce Emlâk Vergilerinin kaynak kullanım ve dağılımına olabilecek muhtemel etkilerini tartışalım.

a) Tasarrufların daha verimli, olumlu olanlara yöneltilmesi

Bina inşaatı kesimi hızla gelişme gösteren bir faaliyet koludur. Nüfus artışı ve şehirleşme, özellikle meskene olan talebi artırmış ve bunun sonucu bina yapımına tahsis edilen kaynaklarda önemli bir artış meydana gelmiştir. Bina inşaatı özel kesimin en fazla kaynak ayırdığı yatırım türüdür. 1967

yılında 1.182,4 ml. TL. özel kesim yatırımlarının % 56,6 sı (4.630,7) m. TL. bina inşaatına gitmiştir. Bu miktarın % 76'sı 3.506,9 m. TL. konut yapımına tahsis edilmiştir.

Hızlı şehirleşme hareketi, büyük yük kazançlar elde etme olanağı, risk azlığı gibi faktörler etkisi ile, ülkemizde tasarrufların önemli bir bölümü, lüks inşaat ve gayrimenkul spekülasyon alanına yönelmektedir.

Bina inşaatı kesimi ile ilgili gruplar arsa sahipleri, inşaat şirketleri, bina sahipleri ve kiracılar. Yeni vergi kanunları ile kiracılar hariç bu grupların hepsine yeni mükellefiyetler getirilmiştir. Arsa sahiplerinin vergi yükü, Emlâk vergisi ve gayrimenkul kıymet artışı vergisinden dolayı artmıştır (15).

Gayrimenkul değer artışlarından alınacak artışla oranlı verginin satıcı tarafından alıcıya yansıtılması imkânları oldukça sınırlıdır. İleriye yansıtma, ancak talep elastiikiyetinin sıfır ve satışa erzedilen miktarının çok düşük olduğu bölgelerde gerçekleşebilir. Arsalarından alınan emlak vergisi oranındaki önemli artış özellikle şehir ortasında boş tutulan değerli arsaları elde tutma maliyetini arttıracak, gayrimenkul değer artışı vergisi ise gelecekte beklenen kazancı azaltacaktır.

(15) Türkiye Ticaret Odaları ve Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, **İktisadi Rapor** 1970 s. 173-4 Nakleden: Doç. Dr. Sevim Görgün E. ve S. Etüdler Konferans Heyeti «Türk Vergi Sisteminin Ekonomik Etkileri» Seminerine sunulan Bülten.

Yeni vergilerin, kaynakları arsa spekülasyonundan daha üretken faaliyetlere aktarmadaki etkinliği büyük ölçüde bu gibi faaliyetlerle meşgul olmayan tasarruf sahiplerinin bu alanlara yatırım yapma imkânlarına bağlıdır. Bu tip tasarruflar için Türkiye'de halen mevcut yatırım imkânları % 9 faiz getiren tasarruf hesapları, % 13-15 faiz getiren özel teşebbüs tahvilleri ve hisse senetleridir. Sağladığı iktisadi menfaatler aynı tür olduğu için en cazip alternatif hisse senetleridir. Fakat güvenilir hisse senedi arzı halen çok sınırlıdır. Düzenli ve güvenli bir gelir akımı sağlayan fakat para değerinin düşmesinden dolayı sermaye değerinden kaybeden tasarruf hesapları ve tahviller, gelecekte yüksek bir sermaye kazancı sağlamak ümidi ile yatırım yapanları tatmin etmez. Buna rağmen eğer para değerinde makul bir istikrar sağlanırsa spekülasyon için kullanılan fonlardan bir kısmı tahvil alımına veya banka mevduatına kapatılır.

Diğer bir ihtimal spekülasyonun arsalarından binalara kaymasıdır. Emlâk vergisi kanunu, binaları daha düşük oranlarda vergilendirmiştir. Binalar yalnız sermaye ka-

zancı değil, aynı zamanda yıllık gelir sağlarlar ve iradî gelir vergisine tabi binalar için ödenecek bina vergisi gelir vergisi borcuna mahsup edildiğinden, oran artışının yıllık safi iradî azaltıcı bir etkisi olmayacaktır.

Bu etkilerin sonucu satılığa çıkarılan arsaların miktarında bir artış meydana gelirse arsa fiyatlarında bir duraklama görülebilir; bir süre sonra denge yani şartlarda tekrar kurulacak, arsa fiyatları artmaya devam edecektir. Eğer spekülasyon arsalarından binalara kayarsa diğer bir deyişle fonlar aynı kesim içinde kalırsa, bina talebi arsa talebini arttıracak için fiyatlarda fazla bir değişiklik olmayacaktır. Arsa üzerinde spekülasyonun azalması sonucu boş arsaların bina yapımında kullanılmasının toplum refahı üzerinde etkisi olumlu olacaktır. (15).

Son Emlâk Vergisi ile birlikte, Gayrimenkul Kıymet Artışı, Bina İnşaat Vergisi, Emlâk Alım Vergisi ile özlenen ekonomik etki, spekülatif yatırımların cazibesinin azaltarak, lüks inşaatı cezalandırarak, tasarrufların daha üretken alanlara akmasını sağlamaktadır. Bu amaç, özellikle, 1318 sayılı finansman kanununda da yer alan Gayrimenkul Kıymet Artışı Vergisi Kanununun gerekçesinde açık olarak belirtilmiştir (16).

(16). Gayrimenkul Kıymet Artışı Vergisi, Türkiye'deki arazi veya bunların üzerindeki binaların ivazlı veya ivazsız (veraset yolu ile intikaller ve kanu-

Ancak ülkemizde (i) sanayileşemeye paralel olarak şehirleşmenin hızlanması, (ii) organize bir sermaye piyasasının henüz gelişmemiş olması, (iii) ekonomide, ekspansiyonun yaratabileceği fiyat artışlarının çok zaman üzerine çıkılması (iv) içinde bulunduğumuz sosyal ve siyasal koşullar altında riskten kaçınma duygusunun ekonomimizi etkisi altında bulundurulması (v) gayrimenkullerde spekülasyonun kazanç elde etme olanağının

fazla olması gibi faktörler karşısında, Emlâk Vergisi, Gayrimenkul Kıymet Artışı Vergisi ve diğer vergilerin fazla etkili olmayacağı, gayrimenkule akan tasarrufları hissedilir derecede, diğer sektörlerle kanallı edemeyeceği görüşündeyim.

Şu hususu da ayrıca belirtmek gerekir ki, emlak vergisi kanunu yeni yapılar için sağlamış olduğu 10 yıllık geçici muaflik ile, özellikle sosyal mesken olarak nitelendireceğimiz yapıları cezalandırmamakta bilâkis teşvik etmektedir (17).

b) Arazinin daha verimli, iyi bir şekilde kullanılması

Emlâk Vergisi Kanununda yer alan, arazinin daha verimli bir şekilde kullanılması ve tarımsal üretimin arttırılması amacını güden teşvik ve tedbirler şöyle sıralanabilir :

1) Vergi Muafiyetleri

i — Söz konusu Kanunun 15 nci maddesi ile yeniden yetiştirilecek orman, zeytinlik, Antep fıstığı, kestanelik, harnupluk, meyvelikler, fundalıklar, güllükler, kavaklıklar, fıstık çamlıkları, palamut meşelikleri, çay ve narenciye bahçelerine 5-50 yıl arasında değişen geçici vergi muafiyeti tanımıştır.

ii — Toprak ve topoğrafik özellikleri ve erozyon gibi sınırlayıcı faktörler sebebiyle kültür bitkileri-

ni mirasçılara yapılan şartlı veya şartsız hibeler, kanuni mirasçılar arasında yapılan her nev'i taksim, ifraz, temlik veya trampalar ile müşterek malikler arasında yapılan taksim ve ifrazlar hariç) devir ve temlikinden ve bunların karşılıklı olan trampalarından doğan diğer farklarını, müterakki bir tarife ile vergilendirmek amacını gütmektedir.

- (17) Emlâk Vergisi Kanununun 5. ci maddesine göre, vergi değeri 50.000 lira ya kadar (50.000 dahil) olmak şartıyla yeniden inşa edilen binalar, bina apartman ise daireler, mesken olarak kullanılmak kaydıyla ve inşaatların sona erdiği yılı takip eden bütçe yılından itibaren 10 yıl süre ile bina vergisinden geçici olarak muafıdır. Vergi değeri 100.000 lirayı aşan binalarda da yukarıdaki muaflik hükmü, değerin 50.000 lirası için aynı süre ile uygulanır. Vergi değeri 150.000 liraya kadar olan binalarda ise yukarıdaki muaflik hükmü, değerin 25.000 lirası için aynı süre ile uygulanır.

nin yetiştirilmesini engelleyen arazilerden, bataklık, turbiyer, çorak, makilik, çalılık, taşlık ve sair haller dolayısıyla üzerinde tarım yapılmayan sahaların, ıslah tedbirleriyle yeniden tarıma elverişli hale getirilmesinde 10 yıllık muafiyet tanınmıştır.

2) Tarım arazisi değerinin tesbitinde, arazinin verim gücünün de nazara alınması

Evvelce işaret edildiği gibi, tarım arazisinin vergi değerlerinin tesbitinde arazinin (arsalar hariç) verim gücü de nazara alınmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde, arazinin vergilendirilmesinde arazinin cari hasılasından ziyade, potansiyel hasılanın nazara alınması, arazinin daha iyi bir şekilde kullanılması hususunda itici, teşvik edici bir etki yapabilir. Gerçekten potansiyel hasılaya dayanan arazi vergisi, üretim arttıkça, vergi yükü azalacağından tarımda verim artışının gerçekleştirilmesinde kuvvetli bir itici olabilir. Arazinin verim gücünün vergiye matrah olması arazi sahiplerini, verginin yükünü hafifletebilmek için üretimini arttırmak zorunda bırakabilir.

Bu teşvik tedbirlerinin etkili olabilmesi, (i) arazi vergisi nisbetinin yüksek olmasına (2) ve çiftçilerin bu gibi tedbirlere karşı

duyarlı olmalarına bağlıdır.

1863 tarihli Emlâk Vergisinden itibaren, mevzuatımızda tarımı teşvik edici istisna ve muafiyetler yer almıştır. Ancak, bu tedbirler, arazinin daha verimli bir şekilde kullanılmasında bugüne kadar etkili olmamışlardır. Son Emlâk Vergisi Kanununda yer alan teşvik tedbirlerinin de (i) vergi nisbetinin düşük olması (ii) kanunda küçük çiftçi istisnasının tanınması (iii) büyük çiftçiler için arazi vergisinin gelir vergisinden mahsup imkânının devam etmesi, (iv) bilgisizlik, alışkanlık ve benzeri sebeplerle çiftçilerin bu tedbirlere karşı duyarlı olmamaları nedenleri ile, arazinin daha verimli şekilde kullanılması konusunda fazla başarılı olmayacağı kanısındayım.

2. Fiyatlar Üzerinde Etkisi :

Emlâk Vergisi Kanunu ile, Bina Buhran ve Savunma Vergileri kaldırıldığından, Kanunun T.B.M.M. de müzakeresi sırasında muafiyet ve istisna hadleri genişletildiği ve vergi oranları düşürüldüğünden, mükellefler üzerinde vergi yükünün önemli ölçüde artmayacağı ve hatta bazı vergi mükelleflerine hiç bir etkisi olmayacağı kanısındayım. Bu nedenle, 1319 sayılı Emlâk vergisi Kanununun, fiyatlar üzerindeki etkisi çok sınırlı kalacaktır. Bu genel ifadedden sonra Emlâk Vergisi-

nin fiyatlar üzerine olabilecek muhtemel etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyelim.

a) Bina ve arazi fiyatları üzerine etkisi

Teorik olarak, artan verginin kapitalize edilmesi sonucu, arazi ve bina fiyatlarının düşeceği ileri sürülebilir. Emlâk vergisi, bina ve arazinin sâfi gelirini azaltacağından, emlâk satın alanlar bu hususu başlangıçta nazara alabilirler ve daha düşük bir bedel ödemek suretiyle vergiyi itfa edebilirler. Ancak, teorik yönden doğru olabilecek bu görüşün ülkemiz koşulları altında geçerli olmayacağı kanısındayım. Bu kanının dayanakları şu noktalarda toplanabilir :

i — Emlâk vergisi bir çok mükellef için hissedilir, eskiye kıyasla ağır bir vergi yükü getirmemektedir.

ii — Sahibi tarafından îâkmet edilmek niyetiyle konut satın alınırken, safi gelirin kapitalize edilmesi suretiyle bir değer tesbiti genellikle söz konusu olmamaktadır. Konut satın alınmasında motifler ayırdır.

iii — Dinamik bir ortam içinde yaşadığımızdan, bina ve arazide genellikle ödenecek vergiyi aşacak oranlarda değer artışları beklenmektedir.

iv — Gelişmekte olan bölgelerde konut talebi esnek değildir.

Bu nedenlerle, artacak emlâk vergisinin, bina ve arazi fiyatlarında bir düşüşe yolaçması beklenebilir. Ancak, geri kalmış, gelişme ümidi olmayan, para ekonomisine tam olarak girmemiş bölgelerde, arazinin satışı halinde, verginin bir ölçüde alıcı ve satıcılar arasında paylaşılması beklenebilir.

b) Kiralar üzerine etkisi

Yerleşme bölgelerinde ev sahipleri, artabilecek vergi yüklerini kiracılara devredebileceklerdir. Eğer bina inşaat vergisi, gayrimenkul değer artış vergisi gibi vergiler, bir ölçüde de olsa bina arzını kısırsa, ev sahiplerinin artan vergi yükünü, kiracılar üzerine yansıtmaları daha da kolaylaşır. Ancak, Emlâk Vergisi nedeniyle, kiralarda büyük artışlar beklemek gerekir. Emlâk vergisinin özellikle yeni inşa edilmiş binalar üzerindeki vergi yükünü hissedilir ölçüde arttırmayacağı kanısındayım. Bu nedenlerle, kiralarda olabilecek artışları, emlâk vergisinden ziyade, konut arz ve talebi arasında dengesizlikte aramak gerekir.

c) Üretilen mal ve hizmetlerin fiyatları üzerine etkisi :

Sınaî ve ticarî işletmeler, artacak emlâk vergisi yüklerini, bu-

günkü arz ve talep şartları altında, tüketiciye yansıtmak olanağına sahip görünmektedir. Bir çok işletme, «Maliyet artı kâr» fiyatlandırma sistemi ile çalıştığından, talep durumu müsait olduğu hallerde, derhal tüketiciye devir edebileceklerdir. Ancak Emlâk Vergisi, ağır bir yük getirmediğinden, bunun fiyatlar üzerinde olabilecek etkilerinin çok sınırlı olabileceğini kabul etmek gerekir. Diğer faktörlerin yanında emlâk vergisinin fiyatlara olabilecek etkisinin kabili ihmal olduğu kanısındayız.

3. Gelir, Servet ve Arazi Dağılımı Üzerine Etkileri :

Progressive arazi vergileri, gelir ve toprak dağılımını etkilemek üzere bir araç olarak kullanılabilir. Bazı ülkeler, veraset ve intikal vergisi ile birlikte mütarekkî arazi vergisini, toprakların, parçalanması yolu ile mülkiyetin yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla kullanmağa

teşebbüs etmişlerdir (18). Ancak, bizde son Emlâk Vergisi kanunu ile böyle bir amaç güdümediği gibi, vergi oranları da böyle bir sonucu sağlayacak, gelir servet ve arazi dağılımını etkileyebilecek nitelikte değildir.

4. Tarımdan Diğer Alanlara Aktarılmasına Etkisi :

Teorik olarak arazi vergilerinin fonksiyonlarından biri de, tarım alanındaki «Surplus»u harekete geçirmek, bu alanda mevcut ve artacak «Surplus»u diğer sektörlere aktararak, daha prodüktif bir şekilde kullanılmasına imkân vermektedir. Emlâk Vergisi bünyesi içerisinde yer alan arazi vergisi mevcut vergi oranları, tanıdığı muafiyetler, gelir vergisinden mahsup imkânları ile, tarım sektöründe yaratılacak fazlanın diğer sektörlere aktarılmasına imkan verecek nitelikte görülmektedir. Sosyal ve İdari düşüncelerle tanınan küçük çiftçi muafılığı, çiftçilerin büyük bir bölümünü, verginin kapsamı dışına çıkarmış bulunmaktadır (19).

5. Diğer Ekonomik Etkileri :

a) Kuruluş Yerine Etkisi

Bazı ülkelerde, ülkenin farklı bölgelerinde, farklı emlâk vergisi oranları uygulanması, teşebbüslerinin kuruluş yerlerini etkilemektedir.

(18) «Agricultural Taxation and Economic Development» Edited by Haskelle P. Wald. S: 133.

(19) Emlâk Vergisinin 16 ncı maddesi ile, mükelleflerin bir vergi dairesi bölgesindeki arazisinin (arsalar hariç) toplam vergi değeri 50.000 liraya kadar olanların tamamı, 50.000 liradan fazla olanların 50.000 lirası arazi vergisinden müstesna tutulmuştur.

(20) Bütün bölgelerde uygulanacak vergi oranları ayrı olduğundan, bu verginin kuruluş yerine etki yapması düşünülemez. Gerçi arazi değerinin düşük olduğu bölgelerde, vergi yükü daha az olacaksa da işletmelerde kuruluş yerini etkileyen diğer faktörlerin yanında bu husus, çok önemsiz kalır. Diğer bir deyişle, arazi değerindeki farklılık nedeni ile ödenecek emlak vergisinin de bölgeler arasında farklı olması, ülkemizde kuruluş yerini tayin edici bir faktör olamaz.

b) Yatırım Projelerinin Kârlılığına Etkisi;

Emlak vergisi, teşebbüsler yönünden, bir gider unsuru olarak, yatırım projelerinin ticarî kârlılığını etkileyebilir. Özellikle yatırım tutarı içerisinde bina ve arazi maliyeti büyük yer işgal ediyorsa, bu gibi projelerde, emlak vergisinin kârlılık üzerindeki olumsuz etkisi daha önemli olabilir. Ancak müteşebbislerin emlak vergisinin bazı marjinal yatırım projelerini etkileyebileceğini kabul etmek gerekir.

Kanun, turizmi teşvik etmek ve ilk faaliyet yıllarında bu vergilerin turizm projeleri üzerindeki olumsuz etkilerini giderebilmek için Tu-

rizm Müessesesi belgesi almış, Gelir ve Kurumlar vergisi mükelleflerine 5 yıllık geçici bir muafiyet tanımıştır.

c) Konjonktür Hareketlerine Etkisi;

Emlak vergileri, gelir esnekliği zayıf olan vergilerdendir. Millî gelirdeki değişikliği yakından izleyemezler. Bu nedenle konjonktürle mücadelede otomatik bir stabilizör olarak kullanılamazlar; bilâkis bu vergilerin konjonktür hareketleri üzerindeki etkisi olumsuzdur denebilir. Rijit bünyeleri sonucu enflasyon devrelerinde vergi mükelleflerinin yükü hafiflediği halde, depresyon devrelerinde mükelleflerin vergi yükü nispeten ağırlaşmaktadır.

Son emlak vergisi reformu, bu vergiye gelir esnekliği sağlayamamıştır. Emlak vergisi kanununun 27 nci maddesine göre mükellefler bina ve arsalar için 5 yılda, arazi için 10 yılda bir beyanname verecekler, dolayısıyla değer değişikliklerini Maliye Bakanlığı teşkilâtına bildireceklerdir.

Görülüyor ki, vergi, emlak değerlerinde meydana gelebilecek değişiklikleri ancak, büyük zaman fasılları ile izleyebilecektir. Bu niteliği dolayısıyla Emlak Vergisi enflasyonla mücadelede, bir araç olarak kullanılamaz.

(20) Taylor Philp: «The Economies of Public Finance» Chapter: Property Taxation.

d) Kendi Evlerinde Oturanlar Üzerine Etkisi

Değeri yüksek konutlarda oturmakla beraber, maddî geliri düşük şahıs ve aileler üzerinde, emlâk vergisindeki artışın etkisi daha şiddetli hissedilebilecektir. Eğer carî değeri yüksek olan evlerin, bina vergisi zamanında, gayrî safî iratları düşük takdir edilmişse, artacak vergi yükü bu gibi nakdî gelirleri düşük aileleri zor duruma düşürebilecektir.

Çeşitli yönlerden yaptığımız inceleme bu verginin ekonomik etkilerinin çok sınırları olabileceğini göstermektedir (21).

(21) Öztin Akgüç: Adı geçen yazı

(22) Doç .Dr. Sevin Görgün: Adı geçen yazı.

IV. N e t i c e

Sonuç olarak, Emlâk vergisinin, kaynak dağılımı, fiyatlar, kaynak kullanımı, konjonktür üzerine önemli bir etkisi olmayacağı, ekonomik tesirlerinin çok sınırlı kalacağı görüşündeyim.

Yeni vergilerden bazıları, meselâ gayrimenkul değer artışı vergisi, eğer diğer tedbirlerle desteklenirse, iktisadî kaynakların kullanımında olumlu değişiklik yaratabilir. Ancak bu vergi tedbirlerinin iktisadî kararları etkileyen faktörlerin bütünü - Ekonominin yapısal özellikleri ve iktisadî politikanın tümü - içinde ağırlığı çok küçüktür, onun için kaynakların kullanımı ve dağılımı üzerindeki etkileri de marjinal olacaktır (22).

Tüketicinin bazı mamulleri almasındaki psikolojik etkenler

Tüketicilerin her zaman rasyonel nedenlerle satın almadıkları görülmektedir. Aşağıda özetlenen bazı araştırma sonuçlarından da

anlaşılabacağı gibi psikolojik faktörlerin tüketicinin seçiminde büyük etkileri vardır. (*)

S. Nihat GÜVENAL

MADDE İTİBARIYLA PSİKOLOJİK ETKENLER

Ambalaj

The Color Research Institute (ABD) yeni bir deterjan için hazırlanan 3 tip ambalajı ön denemeye tâbi tuttu. Enstitünün amacı, bir ev kadınının ne dereceye kadar ambalajın etkisinde kaldığını saptamaktı.

Deterjan 3 değişik renkteki ku-

tuya konulmuştur. Birinci kutu, esas itibarıyla sarı renkte olmakla beraber, içinde çok az mavi de vardı.

İkinci kutu, içinde çok az sarı renk bulunan mavi bir ambalajdı.

Üçüncü kutuda ise, mavi ve sarı renkler dengeli bir şekilde kullanılmıştı.

Sanki herbiri başka bir deterjanmış intibai verilerek, teste tâbi tutulacak ev kadınlarından bu üç kutudan birer tane kullanmaları rica edildi.

Birkaç hafta sonra alınan sonuçlara göre :

(*) Bu yazının birinci kısmı İktisat Dergisinin 85 inci sayısında (Temmuz 1971) yayınlanmıştır.

- ° Sarı renkli kutudaki deterjan çok kuvvetli olup bazen çamaşırı tahrip ediyordu,
- ° Mavi kutudaki deterjan ekseriya çamaşırı temizlemiyordu,
- ° Mavi ve sarı renklerin dengeli bir şekilde kullanıldığı üçüncü kutudaki deterjan ise, ev kadınlarının ekserisi tarafından beğeniliyor ve «iyi» «fevkalâde» gibi sıfatlarla öğölmeye lâıyk görölüyordu.

Bakkaliye Maddeleri

E. I. Dupont de Nemours and Co. Inc. müessesesinin yaptığı -Tüketici Satın Alma Alışkanlıkları Etüdü- (Consumer Buying Habits Study) -Bugünün Satın Alma Kararları- (Today's Buying Decisions) ismi altında neşredilmiştir.

4661 müşterinin 225 süpermarket'den satın aldığı 63,795 kalem bakkaliye maddesine istinat eden etüde göre:

Satın alma kararlarının % 30,5' i evde, geri kalan % 69,5 ise dükânda (supermarket'de) verilmiştir. Satıcının iş yerinde verilen bu kararların % 50,9'u evvelce plânlanmadan, % 2,7'si ise, aradıkları madde olmadığından bir ikame maddesi satın almak için verilmiştir.

Evvelce plânlanmadan yapılan mübayaaların oranı 1949'da % 57,6

ve 1954'de % 67,6 iken, 1964'de % 73,3'e yükselmiştir.

Ev Tipi Deep-Freezer satın almada psikolojik nedenler

A.B.D.'de birçok tüketicinin ekonomik nedenlerle evlerindeki buzdolabına ilâveten bir deep-freezer aldıklarını söylemekte olmaları The Weiss and Geller Advertising Agency için yeterli görünmedi. Çünkü; fiatı, elektrik masrafı, zaman zaman, deep-freezer'in yiyecek masrafı, zaman zaman atılması gereken yiyecekler düşünüldüğü zaman, deep-freezer'in yiyecek masraflarını bilâkis artırdığı bir gerçektir. The Whiss and Geller Agency'nin yaptığı bir psikiatrik pilt etüdü neticesinde; ev tipi deep-freezer'lerin II. Dünya Harbinden sonra popüler olmaya başladığı; harp sırasında yiyecek ve diğer zaruri ihtiyaçların temini bakımından endişe içinde olan insanların evlerinde daima yiyecek bulunması için deep-freezer aldıkları, çünkü evdeki yiyeceğin emniyet, sıcaklık ve huzuru temsil ettiği; durumundan emin olmayan, endişe duyan insanların yiyebileceklerinden daha fazla gıda maddesi bulundurmak lüzumunu hissettikleri anlaşıldı.

Bu etüdden sonra yapılan reklâm kampanyaları yukarıdaki sonuçlara dayanılarak hazırlandı ve reklâmın müessiriyeti etkisinden çok daha fazla oldu.

Whisky

A.B.D.'de bir reklâm ajansı niçin bazı insanların aşırı bir oranda whisky içtiklerini saptamak istedi. Whisky tüketiminin % 85'inin whisky içenlerin % 22'sini teşkil eden aşırı içenlere ait olmasından dolayı, reklâm ajansı özellikle aşırı içenin kimliğini, şahsiyetini saptamak amacını güdüyordu. Bu nedenle Szondi Test'ini kullandı.

Szondi Testi, herkesin biraz anormal olduğu varsayımına dayanmaktadır.

Teste tâbi tutulacak, şahsa bazı portreler havi kartlar gösterilerek, bir trende seyahat ederken en çok yanında oturmayı isteyeceği şahıs ile hiç yanında oturmamak istediği şahsı göstermesi istenir.

Ancak, kartlardaki resimlerin hepsi muhtelif dengesizliklere sahip kimselere (homoseksüel, sadist, saralı, isterik, paranoid, man-yak v.s.) ait olup, insanların seyahat arkadaşı olarak kendileriyle aynı derde veya dertlere daha fazla mütelâ olanları tercih edecekleri farzedilmektedir.

Szondi Testi aşırı içenler üzerinde içmeden önce ve 3 kadeh içtikten sonra uygulandığında sonuç şu oldu :

İnsanlar, içtikleri zaman şahsi-

yetlerinde kendilerini tatmin edecek bir değişiklik meydana geldiği için aşırı derecede whisky içerler.

Tebrik Kartları

Meşhur Amerikan psikoanalisti Dr. Harry Stack Sullivan'a göre, insan hissiyatının tahammülü en güç olanı yalnızlık hissidir.

A.B.D.'deki tebrik kartı imalatçısı bir firmanın idarecilerini düşündüren meselelerden biri, karla örtülü bir tepedeki çıplak ağacı gösteren bir kartın senelerce en çok satılan tebrik kartlarından birisi olmasaydı.

Firmanın yaptığı motovation etüdünün sonucunda, tebrik kartı satışında en önemli etkenin «yalnızlık» olduğu ve A.B.D.'de en çok tebrik kartı alanların başında, boşanmış ve dullarla hiç evlenmemiş şahısların geldiği anlaşıldı.

Freudian analiz gösterdi ki, diğer çok satılan tebrik kartlarında ise ay ve şamdanda yanan bir mum gibi seks sembolleri vardı.

Bunun üzerine firma, artistlerinden yalnızlık ve seks sembollerine gereken önemi vermelerini istedi.

Otomobil

Önemli bir para yatırımını gerektiren bir otomobili tedarik eder-

ken de psikolojik faktörlerin etkisi altında kalırız.

Pierre Mortineau bir yazısında şöyle demektedir :

«Otomobilimiz, kim olduğumuzu ve kendi düşüncemize göre ne olmak istediğimizi gösterir. Otomobil şahsiyetimizin ve durumumuzun portatif bir sembolüdür. Onun vasıtasıyla durumumuzu herkese en açık şekilde belirtiriz.

Araba satın alırken, bir bakıma benim kim olduğumu ifade edebilecek, açıklayabilecek bir otomobil arıyorum der gibiyiz.»

Buick Firması bu anlamda bir reklâm yaparak, «sizi tam olduğunuz gibi hissettirecek araba» tabirini kullanmıştır. (It makes you feel like the man you are)

Tanınmış bir araştırma müessesesi olan Social Research Inc.'nin the Chicago Tribune gazetesi için yaptığı ve «otomobillerin Amerikalılar için anlamı» başlığı altında neşredilen bir etüde göre;

Sadece aşağı gelir grubundaki erkekler otomobillerin teknik yönleriyle gerçekten ilgilenmektedirler.

Otomobiller, sahibini veya onun kendi hakkındaki düşüncesiyle karakterini ifade etmek için bir vasıtadırlar.

Otomobili satın alma ameliyesi, alıcının şahsiyeti ile otomobilin özel nitelikleri (şahsiyeti) arasındaki ilişkilerin bir neticesidir. İnsanlar, kendi şahsiyetlerine uygun zannettikleri arabaları satın alırlar.

Yine aynı etüde göre;

— Muhafazakar görünmek ve herkese ciddi ve sorumlu bir insan olduğunu söylemek isteyenler genellikle; Plymouth, Dodye, DeSoto ve Packard marka 4 kapılı, koyu renkli, minimum aksesuarlı otomobiller satın alırlar.

— Sosyal yönden faal ve modern, fakat aynı zamanda orta yol takipçisi olduğunu belirtmek isteyenler; Chevrolet, Pontiac, Buick ve Chrysler marka, iki kapılı, açık renk boyalı, mütevazî aksesuar ve ilâve eşyalı spor arabaları tercih etmektedirler.

— Gösterişten hoşlanan, modern ve şahsiyet sahibi olduklarını etrafa göstermek isteyenler; Ford, Mercury, Oldsmobile ve Lincoln marka, göze çarpan 2 renge boyalı, geniş aksesuar ve ilâve ölçü aleti v.s. ile donatılmış otomobilleri almaktadırlar.

— Fevkalâde bir özel duruma ve şahsiyete sahip olduklarını etrafa ilân etmek ihtiyacını duyanlar ise genellikle Cadillac, Studebaker, Hudson ve Rambler marka çok

göze batan renklere (kırmızı, sarı ve beyaz) boyanmış, en son çıkan aksesuar, alet ve saire ile donatılmış, üstü açılabilen (konvertibil) arabaları satın almaktadırlar.

SONUÇ

Bir tüketici belirli ihtiyaçlarını karşılamak için piyasadaki muhtelif mal veya hizmetlerden bazılarını seçerken yalnız ekonomik ve rasyonel faktörlerin etkisiyle hareket etmemektedir.

Tüketicinin seçme hürriyetini kısıtlayan bu tür faktörlerin başlıcaları şunlardır:

1. Örf ve adetler, din ve sosyal sınıf
2. Moda
3. Gösteriş, taklit ve üstünlük
4. Kökü mazide olan endişeler
5. Çeşitli kişisel psikolojik problemler

Gelecekte, standardizasyon ve teknik gelişmelerin etkisiyle aynı ihtiyacı karşılayan tüketim maddeleri arasındaki benzerlikler artacak ve marka seçiminde mantiki nedenlerden ziyade psikolojik faktörler daha fazla etkili olacaklardır.

Bir tüketicinin nerede olduğunu ve ona istenilen mesajın nasıl ulaştırılabileceğini bilmek artık satıcı için yeterli değildir. Tüketicinin mesajımıza ve mamulumüze karşı tutum ve davranışının nasıl olacağının da bilinmesi zorunludur.

Tüketici davranışının gerçek görünüşünü bize ancak psikoloji sağlayabilir; tüketicinin arzularını, alışkanlıklarını, grup halindeki davranışlarını ve onu harekete geçirecek, cezbedecek unsurların neler olduğunu tesbit eder. Bunun sonucu olarak, tüketicinin geçici ve daimi olarak sahip bulunduğu arzuları tatmin edebilecek mal veya hizmetleri piyasaya sürebilmek mümkün olur.

Şehirlerimizin Ekonomik bünyeleri üzerinde üç araştırma

Orhan ERDENEN

İstanbul Belediye Beşyıllık Plân ve
Yatırım Müdürü

İktisat Dergisi'nde birkaç yazımızda, dengeli şehirleşme hareketlerinin, millî kalkınma bakımından birinci derecede etken olacağını örneklerle belirtmeğe çalışmıştık.

Memlektimizde halen, nüfusunun % 30 u şehirlerde; % 70 i köyde/kırda yaşamaktadır. On sene sonra, % 5,3 şehirleşme hızı sonucu olarak 50 milyonluk Türkiye nüfusunun % 70 i şehirlerde yaşayacak; İstanbul 4.5, Ankara 3 milyonluk şehirler olacak.

Amerika Birleşik Devletleri millî kalkınmalarının baş sebebini kırsal nüfusun azalarak; şehirselleşme nüfusun % 75 i bulmasıyla izah ettiğine göre, memleketimiz de aynı

paralelde olarak on yıl içinde gerekli kalkınmaya ulaşacaktır, demek acaba mümkün müdür? Vakıya böyle bir hareket olmakta ise de, bu entegrasyon halinde olmayıp, yığılma (aglomerasyon) olacaktır. Bu tehlikeli yığılmanın ekonomik tedbirlerle kanallize edilmesi zaruridir.

Kentleşme hareketlerini ekonomik - sosyal verilere oturtabilmek için, herşeyden önce, pek tabii olarak sistematik araştırmalara ihtiyacımız vardır. Bu görüşle Devlet Plânlama Teşkilâtının tavsiyesine uyularak, hemen bütün bakanlık ve umum müdürlüklerde «Araştırma - Plânlama - Koordinasyon Birimleri» kurulmuş bulunmaktadır.

«II. Beşyıllık Kalkınma Plânı, 1970 yılı programının uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesine dair kararnamede:

Madde 44 — Yürütme organlarının kendi içinde plân çalışmalarını ahenkleştirmek; uygulamanın plân ve programdaki esaslara uygun olarak gelişmesini sağlamak ve kuruluşlarla Devlet Plânlama Teşkilâtı arasındaki ilişkilerde aracı görevinde bulunmak amacı ile, bütün kamu kuruluşlarında araştırma, plânlama ve koordinasyon birimleri kurulmuştur. 6/8138 sayılı Kararnamenin 48 nci maddesi gereğince kurulmuş olan Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Birimleri aynı kararnamenin 48 ve 49 uncu maddesindeki esaslara uygun olarak görevlerine devam ederler.

Madde 45 — Plânlama ve koordinasyon birimleri, ilgili teşekküllerle Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından ortaklaşa tesbit ve tayin edilen esaslara göre çalışacaklardır. Ancak, Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından hazırlanarak 1969 yılında gönderilen Tip Yönetmelik konusunda gerekli çalışmalar tamamlanarak, yönetmelikler uygulamaya konacaktır.

Büyük ümitlerle kurulmuş ve 1972 de II. Beşyıllık devresi sona erecek olan Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın daha verimli çalışabilmesi

için İstatistik Enstitüsü ile yukarıda kaydettiğimiz; **Araştırma - Plânlama - Koordinasyon** Birimleri arasında çok sıkı ve programlı bir işbirliğine ihtiyaç olacaktır. Ne gariptir ki bu bilimsel zorunluluklara rağmen istatistik çalışmalarıyla, araştırma çalışmalarına gerekli değer birçok kamu kuruluşlarında verilmemektedir. Bunun içindir ki Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik Konseyinin bir raporuna göre: «Türkiye Birleşmiş Milletler Teşkilâtına dahil 119 üye içinde kalkınma plânı hazırlıkları bakımından, sondan ikinci devlet bulunmaktadır.»

✱

Şimdi üzerinde durulması gerekli üç araştırmadan kısımlar alalım:

I — 1967 yılında Devlet İstatistik Enstitüsünce hazırlanan «Sanayi ve İş Yerleri Araştırması» nda; imalât, ticaret, hizmet, ulaştırma ve haberleşme sektörlerine ilişkin ayrıntılı bilgiler elde edilmeğe çalışılmıştır.

Bu guruba, dünya ekonomik/ticaret literatüründe genellikle «hizmetler sektörü» ismi verilerek; plânlı kalkınmada pek önemli bir faktör olarak görülmektedir. (Bu hususa, şehirleşme hareketiyle ilgili olarak, II. paragrafta tekrar temas edeceğiz.)

Bu, sanayi ve işyerleri araştırmasında, uygulamanın çerçevesi, örnek seçimi, örnek hacmi, genişleme faktörünün hesapları matematik formüllerle; kavramların açıklaması ise uluslar arası kıstaslara göre bilimsel olarak İstatistik Enstitüsünce hazırlanmıştır. İyi bir çalışmadır. Bu istatistikler bize istihdam imkânları bakımından da geniş bilgi vermektedir.

II — İ. T. Üniversitesi Şehircilik Kürsüsü profesörlerinden Kemâl Ahmed Arû'nun 1963 yılından itibaren memleketimize getirdiği, yeni bir sosyo/ekonomik şehirleşme görüşü vardır ki bu teoriye genellikle - Fransa'da J. Fourastié tarafından şematize edildiği için - Fourastié teorisi denilmektedir. Bu teorinin özeti şudur: Bu güne kadar dünya sosyal/ekonomik/ticarî hayatı üç kademden geçmiştir.

Memleket nüfusunun % 80 ine yakın bir oranının kırsal faaliyetlerde bulunduğu «ilk uygarlık» devresinden sonra, manifakçüre dayanan «geçiş dönemi» gelmiş; sonra dengeli şehirleşme hareketiyle nüfusun % 50 den yukarı oranı şehirlerde toplanarak ulaştırma + ticaret + genel hizmetler + özel hizmetlerle «üçüncü sektör uygarlığı» denilen kalkınmış milletlerin durumu meydana çıkmıştır.

Bu çalışma İstanbul Mimarlar

Odası tarafından kıyaslamalı grafiklerle yayınlanmış bulunmaktadır.

III — Başbakanlık Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından derlenen, 1963-1967 yıllarını kapsıyan «Türkiyede İller İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi» üçüncü olarak üzerinde durmak istediğimiz bir çalışmadır.

Bu endeks «Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Araştırmaları Gurubu» tarafından hazırlanmıştır. Grafik ve istatistikleri de havi bu rapordan alacağımız parçalar;

«İktisadî kalkınma ile sosyal değişme kavramları birbirini tanımlayan iki unsurdur.»

«İktisadî kalkınmanın somut amacı, fert başına düşen millî geliri arttırmak ise de, erişilmek istenen asıl ve en önemli amaç, toplum yapısını modernleştirmek, sosyal değişmeyi hızlandırmak, çağdaş bir toplum düzeyine ulaşmaktır.

Plânlı kalkınma deyimi ile de dengeli bir ekonomik ve sosyal plânlama kastedilmektedir.»

«Yapısal anlamda değişme, sanayileşme, şehirleşme ve tarımda modernleşme demektir.»

Şehirleşme ise, bir yandan sanayileşmeyi gerçekleştirmede kul-

lanılacak birinci ve en etkin araç olarak iktisadî kalkınmaya hizmet ederken, diğer yandan da toplum yapısını sanayileşme öncesi ilkel düzenden ,insan topluluklarının heterojen bir duruma geldiği, para ekonomisinin geçerli olduğu, kişisel olmıyan ilişkilerin arttığı, ailelerin parçalandığı, işgücü şekillerinin farklılaştığı ve iş bölümünün çoğaldığı sanayileşmiş toplum yapısına geçişi hızlandıran bir süreç olarak sosyal değişmeyi etkilemek-

tedir.»

«Sanayileşme, beraberinde şehirleşmeyi de getirmektedir. Türkiye bugün, sanayileşmenin önünde giden hızlı bir şehirleşme oluşumu içindedir. Bu eğilimin sanayileşme için olumlu bir araç olarak kullanılabileceği, inkâr edilmez bir gerçektir. Büyük şehirler, gerek altyapı ve diğer kamu hizmetleri, gerekse işgücü potansiyeli yönünden sanayi kuruluşları için en uygun ortamı meydana getirmektedirler.»

Tablo : I

İmalât sanayiinde katma değer/Sanayi + hizmetler nüfusu					
İller	1963	1964	1965	1966	1967
Adana	879	872	1307	1621	2010
Kars	3	—	3	3	3
Zonguldak	1041	1202	5437	9950	18208
Türkiye	523	642	912	1213	1613

Tablo : II

İller itibariyle sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi
(Türkiye ortalaması 1963 = 100)

1963				1967			
İstanbul	287	Malatya	73	İstanbul	377	Hatay	136
Ankara	208	Giresun	67	Ankara	279	Samsun	134
İzmir	168	Kütahya	63	İzmir	234	Malatya	92
Adana	151	Urfa	49	Adana	200	Kütahya	87
Aydın	128	Bitlis	36	Aydın	156	Urfa	64
Bursa	109	Bingöl	28	Bursa	142	Bitlis	53
		Türkiye	100	Sakarya	136	Türkiye	138

«Türkiyenin en fazla gelişmiş ili olan İstanbul'un kendisinden sonra gelen Ankara'dan oldukça büyük bir farkla birinciliği koruması, bu ilin halâ ülkenin tek metropolisi ve ekonomik lideri olduğu ka-

nısını kuvvetlendirmektedir.»

Bu yazıyı, şehirciliği ekonomik veriler üzerinde değilde - birkaç cadde, birkaç bina, birkaç geçit gibi - fizikî imar plânından ibaret görenler ithaf etmek isterim.

ARSLAN

tek

veya

BLOK

• ateş tuğlası

ateş harçları

• yapı tuğlası

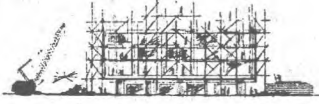
izolasyon tuğlası

EYÜP — İSTANBUL

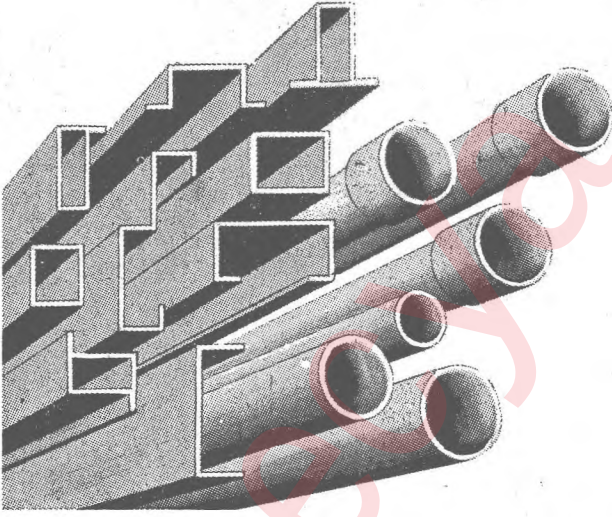
Fab. : 23 22 10

Mz. : 44 30 40

st

sanayide ve inşaatta borusan mamulleri

Su ve Gaz Boruları TS 301/2 DIN 2440
(Siyah, Galvanizli ve Bitümlü olarak)

Sanayi Boruları TS 302/4 - DIN 2394
TS 416/1 - 2458

Soğuk çekilmiş borular TS 302/3 DIN 2393

Açık basınç kazan boruları TS 416/1 DIN 2458

İnce Cidarlı sulama boruları

Profil boruları Çeşitli ölçü ve şekillerde

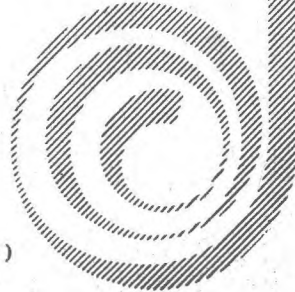
Açık profiller Çeşitli ölçü ve şekillerde

Soğuk çekme bant imali ve bant dilme :

Hususi ebat ve şekillerde boru ve profiller

(Hususi sipariş üzerine)

BS **BORUSAN**
BORU SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL
1958

Tophane, Salıpaazarı Han Kat 8 İstanbul Tel. : 44 74 80 - (5 Hat)

MUAYYEN ZAMANLARDAKİ
SANCILARDA

OPON

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarına karşı ve bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır ● **OPON**, günde altı tablet alınabilir

yüzlerce boya...
yüzlerce isim var...
fakat en iyisi,
ÇBS boyalarıdır.

Evet, ÇBS Boya Sanayii modern tesislerinde, mütehassıs kimya mühendisleri ve personel kadrosunun idaresinde her çeşit boya ve yardımcı maddelerini sizler için imal etmektedir.

İşte ispatı...

ÇBS plastik boyaları her zevke uyan cazip renkleri ve üstün kalitesiyle evinize, büronuza hasılı bulduğunuz, çalıştığınız her yere canlılık kazandırır.

BELCO selülozik boya çeşitleri dünya selülozik boya sanayiline

yepyeni bir sistem, yepyeni bir kalite getirmiştir. Bütün Batı ülkelerinde olduğu gibi yurdumuzda da tercihle tatbik edilmektedir.

DAHA İYİSİ YOKTUR

ÇAVUŞOĞLU BOYA SANAYİİ - İSTANBUL
KARAKÖY, FERMENCİLER NO. 66-68 TEL: 49 67 10 (DÜRT HAT)

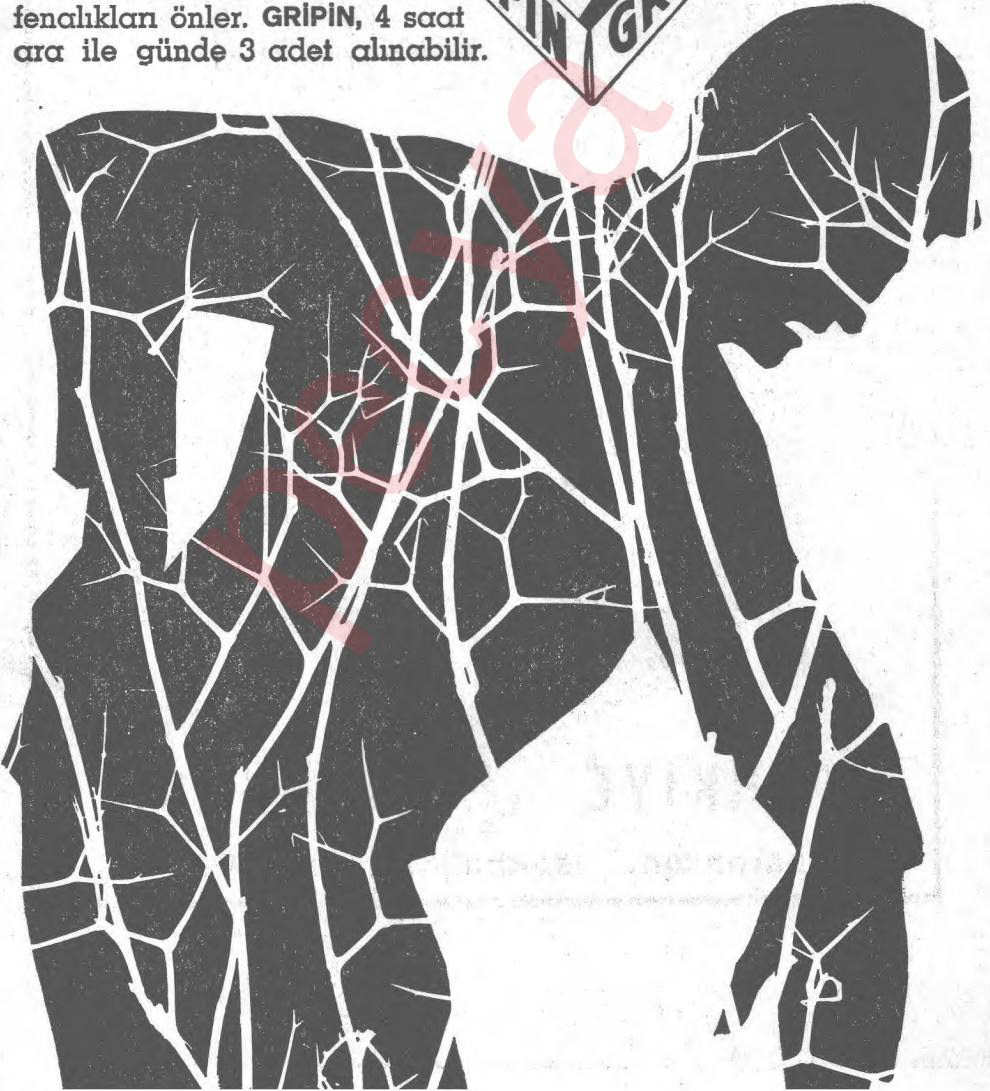
evinizin bankası - herkesin bankası

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

asabî ağırlara karşı...

...GRİPİN, soğuk algınlığından ileri gelen vücut ağırlarına, asabî ağırlara karşı faydalıdır. GRİPİN, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ve siyatik ağrılarını teskin eder. GRİPİN, grip ve nezle başlangıcında bir çok fenalıkları önler. GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

**MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOLÜ**

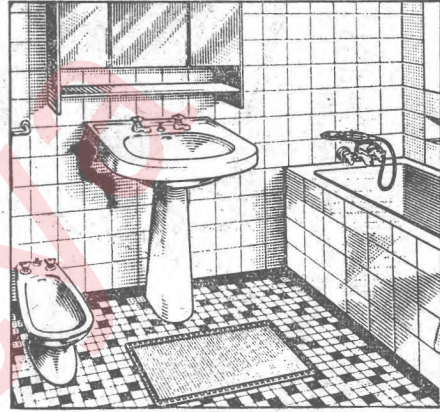
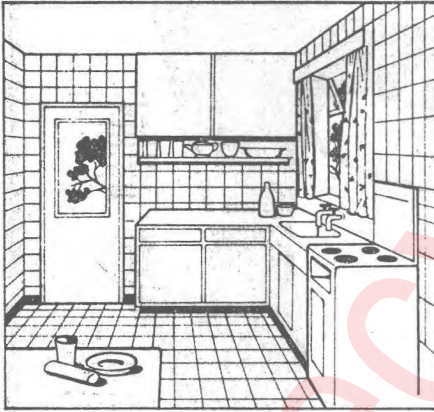

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

eşsiz kalite eşsiz güzellik

İşte Çanakkale Seramik Fayanslarına
dünya çapında ün kazandıran iki özellik.

KS

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

Karaköy, Tersane Caddesi, Hediye Sokak No. 4-6
Tel.: 49 19 90 - 49 74 76

Başlıca Mamulleri:

FAYANS
KAROSERAMİK
KAROMOZAİK
İZOLÂTOR
ELEKTROPORSELEN

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C. ZİRAAT BANKASI

HOS BAC

**ŞARAP
SANAYİNDE
KALİTE VE NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE**

**TEKEL
SUNAR**

